

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

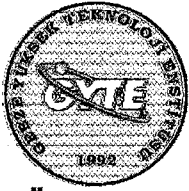
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN KOSOVA'DA
BARIŞ VE İSTİKRARI SAĞLAMA
SÜRECİNDEKİ ROLÜ

746122

Fatih ŞAHİN
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

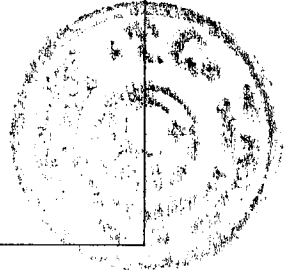
TEZ DANIŞMANI
Doç.Dr.Lütfihak ALPKAN

GEBZE
2005

**GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

Fatih ŞAHİN'in tez çalışması, G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 16.06.2005 Tarih ve 2005/18 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından Strateji Bilimi Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Doç. Dr. Lütfihak ALPKAN

ÜYE

: Yrd.Doç.Dr.Abdulkayyum KESİCİ

ÜYE

: Yrd.Doç.Dr.Nihat KAYA

ONAY

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 02.08.2005 Tarih ve 2005/123 sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde yardımlarından ve desteklerinden ve ayrıca kendime olan güvenimi sağlama noktasında bana vermiş olduğu telkinlerinden ötürü Sayın Doç Dr. Lütüfihak ALPKAN'a;

Tez konumu belirlemem aşamasında bana ön ayak olan Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Balkan Araştırmaları Masası çalışanlarından Sayın Erhan Türbedar'a;

Çalışmanın yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen Sayın Abdullah SARAÇ ve Necmeddin GÜNAY'a, tez hazırlama sürecinde karşılaştığım sıkıntılı anlarımda manevi desteklerini esirgemeyen aileme, ev arkadaşlarıma, nişanlım Nezaket GÜVEN'e

Teşekkürü bir borç telakki ederim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
SUMMARY	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR	ix
1. GİRİŞ	1
2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ	2
2.1. BM'nin Kuruluşu	2
2.2. BM'nin Amaçları	2
2.3. Askeri Müdahale ve Hukuki Zemin	4
2.4. BM ve Kuvvet Kullanma	5
2.5. BM Barış Gücü	7
3. BALKANLARIN GENEL YAPISI BAĞLAMINDA YUGOSLAVYA VE KOSOVA	9
3.1. Balkanlara Genel Bir Bakış	9
3.2. Yugoslavya'nın Dağılması	10
3.3. Kosova	14
3.3.1. Kosova'da Tarihi Süreç ve 1990 Sonrası Gelişmeler	14
3.3.2. Kosova Sorunu'nun Uluslararası Nitelik Kazanması	18
3.3.3. BMGK'nin Kosova Sorunu ile İlgili Aldığı Kararlar	19
3.3.4. Nato Müdahalesi ve Barışa Giden Süreç	20
4. KOSOVA'DA YENİ DÖNEM: BM YÖNETİMİ	26
4.1. Kosova'da Parlamento Seçimleri	28
4.2. Kosova AGİT Misyonu	30
4.2.1. Polis Kurumunun Oluşturulması ve Eğitim Bölümü	31
4.2.2. Hukuk Düzeni Bölümü	32
4.2.3. Demokratikleşme Bölümü	32
4.2.4. İnsan Hakları Bölümü	33
4.2.5. Medya ve Seçim Bölümü	33
4.3. Kosova'nın Ekonomik Olarak Yeniden Yapılandırılması	35

5. KOSOVA'NIN NİHAİ STATÜSÜ SORUNU	40
5.1. Statü Öncesi Standartlar	40
5.2. Nihai Statü ile İlgili Muhtemel Senaryolar	41
6. SONUÇ	45
KAYNAKLAR	47
ÖZGEÇMİŞ	50
EKLER	
EK.1 KOSOVA için STANDARTLAR	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
BİO	: Barış İçin Ortaklık
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
GYHK	: Geçici Yerel Hükümet Kurumlar
KDTP	: Kosova Demokrat Türk Partisi
KFOR	: Kosova Gücü
KKO	: Kosova Kurtuluş Ordusu
KRT	: Kosova Radyo Televizyon
LDK	: Kosova Demokratik Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
OMİK	: Kosova AGİT Misyonu
PDK	: Kosova Demokratik Partisi
YHO	: Yugoslavya Halk Kurtuluş Ordusu
YSFC	: Yugoslavya Sosyalist Federatif Halk Cumhuriyeti

1. GİRİŞ

Balkanlar ismiyle adlandırılmış, Avrupa kıtasının Güneydoğusunda bulunan bu bölge tarih boyunca birçok savaşa sahne olmuştur. Bölgedeki etnik ve dinsel yapının karmaşıklığı ve bölgenin stratejik önemi geçmişte olduğu gibi gelecek dönemlerde de çatışmaların ve savaşların varılacağına işaretler. Soğuk savaşın ardından bu geçiş dönemini en kanlı olarak atlatan ülke ise Yugoslavya Sosyalist Federatif Halk Cumhuriyeti [YSFC] olmuştur.

Birleşmiş Milletler [BM], kendisine yüklemiş olduğu barışı ve güvenliği sağlama amacı için kurulduğu tarihten bu yana birçok sorunlu bölgede görevler yerine getirmiş ve getirmeye devam etmektedir. Günümüzde devam ettirmekte olduğu en önemli görev ise Kosova üzerinedir. Kosova'daki BM görevinin diğerlerinden farkı, bölge yönetimin BM denetimi altında olmasıdır.

Eğer, BM bölgede başarılı olursa bu bir çok yönden diğerlerine emsal teşkil edecektir. Ayrıca sadece diğer bölgedeki sorunlar için değil Uluslararası Hukuk'un ve İlişkilerin yeniden değerlendirilmesi ya da yapılandırılması, küreselleşme süresince yeni bir anlayışın ortaya çıkacağına işaretler. BM, Kosova'da barışı, sadece askeri güç ya da insani yardımla değil yönetim açısından da sağlamaya çalışmaktadır. BM, United Nation Mission in Kosovo [UNMIK] adı altında örgütlendiği Kosova'da demokratikleşme, yeniden yapılandırma ve Kosova'nın statüsü konularında 6 yıldır çalışmalarda bulunmaktadır. BM, Kosova'da bahsedilen konularda başarılı olursa bu bir sonraki operasyonları için örnek teşkil edecektir.

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖRGÜTÜ

2.1. BM'nin Kuruluşu

II. Dünya Savaşı sırasında ABD Başkanı Roosevelt ile İngiltere başkanı Churchill, 14 ağustos 1941 tarihli Atlantik Bildirgesi ile BM Örgütünün kurulması çalışmalarını başlatmışlardır. Daha sonra Sovyet Amerikan ve İngiliz liderleri, 1 Ocak 1942 tarihinde "Birleşmiş Milletler Bildirgesini" imzalamışlardır. Ardından 1 Kasım 1943'te Moskova Bildirisi, 3-11 Şubat Yalta Konferansı süreci ve nihayet 26 Haziran 1945'de nihai kuruluş imzası atılarak kuruluş aşaması tamamlanmıştır. [GÜN, 2002, s. 6]

2.2. BM'nin Amaçları

BM, örgütünün amaçları BM ana sözleşmesinde şöyle tarif edilmiştir [www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti.html];

"Uluslararası barış ve güvenliği korumak, uluslararası dostane bağlar kurmak ve geliştirmek, uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel ve beşeri sorunların çözümünde işbirliği sağlamak ve insan hakları ile temel hürriyetlere saygıyı geliştirmek, uluslararası müşterek amaçlara ulaşmada gayretlerin koordine edildiği bir merkez oluşturmak, bölgesel çatışmaları önlemek ve barışın devamlılığı sağlamak için gerektiğinde askeri tedbirler alınması"

BM örgütünün sayılan hedeflere ulaşmak için uyacağı ilkeler de aynı kapsamda belirtilmiştir. Fakat BM'nin kuruluşunda öngörülen barışın korunması hedefinin ortak bir güvenlik sisteminin geliştirilmesi ile gerçekleştirilmesi planlanırken, bu hedef hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir. Ortak güvenlik sistemi; saldırganı bulup onu durdurmak ve uluslararası barış ve güvenliği bu sayede sağlamayı hedefleyen bir sistemdir. [KESKİN,2002,s.149]

Başlangıçta devletler meşru müdafaa hariç hiçbir zaman güce başvurmayacak bunun yerine ise BM ile yapılacak özel anlaşmalar sayesinde BM emrine verilecek

asker ve mühimmatla hareket edilmesi sağlanacaktı. Planlanan bu hedef gerçek anlamda hayata geçirilememiş ve kendi silahlı gücü olmayan BM, üye devletlere müdahale için izin veren ve tavsiyede bulunan bir örgüt haline gelmiştir.

BM Örgütü 6 ana organdan oluşmaktadır. Güvenlik Konseyi organı “uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması” ana amacıyla sürekli olarak iş başında görev yapan en önemli unsurdur. Güvenlik Konseyi uluslararası barışı tehdit edecek herhangi bir oluştuğu takdirde öncelikle tarafların anlaşmazlığı barışçıl yollardan çözmelerini tavsiye etmektedir. Hatta bazı durumlarda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi [BMGK] kendisi arabuluculuk faaliyetleri yürüterek ya da arabulucu tayin ederek anlaşmazlığın çözümünü hedeflemektedir. Çatışma halinde ise ilk hedefi çatışmayı sona erdirmek ve ateşkesi sağlamaktır. BMGK, BM Barış Gücünü sorunlu bölgelere sevk edebilme yetkisini de elinde bulundurmaktadır.[www.un.org]

Kurulduğu tarihten bu yana BM birçok barış operasyonu gerçekleştirmiştir. Günümüzde BM’ye olan ihtiyaç özellikle soğuk savaş sonrası mikro milliyetçi isteklerin artmasına paralel olarak yoğunlaşmıştır. Soğuk sonrası tek süper güç olma statüsüne sahip olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri’nin [ABD] ortaya çıkmış olan bunca sorunla uğraşacak ne kabiliyeti ne de iradesi vardır. Günümüzün ortak sorunları, ortak çözümler gerektirmektedir; dolayısıyla BM eğer var olmasaydı da, icat edilmesi ve oluşturulması günümüz sorunları düşünüldüğünde mutlaka gerekli olacaktır. [CHOLLET AND ORR,2002, s. 47- 53]

Hiç şüphesiz tartışmalı ve mükemmel olmaktan uzak olsa da, barışın korunması BM’nin en kritik fonksiyonlarından biri olmayı sürdürmektedir. BM son yıllarda Kosova ve Doğu Timur’da saldırganlığın durdurulmasında ve uluslararası hukukun uygulanmasında araç olmuştur.

BM, barış ve istikrarın sağlanması amacı haricinde de büyük önem arz eden görevleri de yerine getirmektedir. Dünyanın tek evrensel boyutlu organizasyonu olma niteliğine sahip olan BM uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ilkesi çerçevesinde terörizmle de mücadele etmektedir. Soğuk savaş sonrası kendini daha da çok hissettirmeye başlayan terörizm bölgesel olmaktan çıkarak evrensel bir boyut kazanmıştır.

BMGK terörizmin önlenmesi amacıyla bizzat terörizme destek veren ülke yönetimlerine yaptırımlar uygulanmasında doğrudan rol oynamıştır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası BM'nin terörizme olan bakış açısı ve tutumu değişmiştir. Saldırının ertesi günü 12 Eylül 2001 tarihinde 1368 sayılı kararıyla terörü kınamış, El-Kaide ve ona destek veren Afganistan'daki Taliban rejimini olaylardan sorumlu tutarak ABD'nin yanında yer almıştır. Bu kararlar terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği saptanmıştır. 1373 sayılı kararıyla da dolaylı olarak olsa da ABD'nin Afganistan Operasyonu'na müsaade etmiştir. [www.un.org/terrorism/sc.htm]

2.3. Askeri Müdahale ve Hukuki Zemin

II. Dünya Savaşı sonrası düzen ve istikrarın sağlanması arayışları sonucunda özelliğini yitirmiş olan Milletler Cemiyeti yerine kurulmuş olan BM, belirtildiği üzere önceliği barışın sağlanmasına vermiştir. BM Antlaşmasının amaç ve ilkeler kısmının 1. bölüm 1. maddesinin ilk fıkrasında "Uluslararası barışı ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışa yönelik tehditleri engellemek ve uyuşmazlıkları hukuki yöntemlerle çözmek" ana hedefler olarak belirlenmiştir. Fakat BM Genel Kurulunun yetkilerinin belirlendiği 22. maddesindeki barış için müdahale yetkisi, antlaşmanın 27. maddesindeki daimi üyelere verilen veto gücü yetkisiyle doğrudan çatışır şekilde belirlenmiştir. İşte bu çakışmadan ötürü BM, dünyadaki barış ve istikrar ortamını sağlama konusunda etkisiz kalmıştır. 1946-1986 yılları arasında Çin 22, Fransa 12, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 121, İngiltere 26 ve ABD 57 kez veto hakkını kullanmıştır.[ARIBOĞAN, s.135].

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte çift kutuplu sistemin tarafları arasındaki ilişkilerin uzlaşma zeminine kavuşmasıyla birlikte Güvenlik Konseyi daha kolay çalışır hale gelmiştir.

BM anlaşmasının 13 maddeden oluşan VII. bölümü barışın bozulması, saldırıları ve ayrıca tehdit algılanması durumlarında alınacak önlemleri ve gerekli prosedürlere yer vermektedir. Yetkili organ ise Güvenlik Konseyi'dir. Ancak BM

kurulduğundan bu yana BMGK, bir silahlı çatışma durumunda saldırıyı teşhis edememiş ya da bilinçli olarak bundan kaçınmıştır.[ARAL, 1999 s.38]

Bu genel tavrın dışında istisnai durumlar da mevcuttur. Örneğin Kore müdahalesi, BM anlaşmasının VII. bölümü çerçevesinde kuvvet kullanma yetkisinin verildiği durumdur. Barışın temini için yapılan güçler BM bayrağı çatısı altında müdahalede bulunmuşlardır. Irak operasyonu ise BM hukuku açısından Kore müdahalesiyle benzerlik göstermesine rağmen, bir farkla ayrılmaktadır. Bu da operasyon için verilen 678. no'lu BMGK kararında hangi maddeye atıf yapıldığının belirtilmemesi durumu ve ayrıca müdahalede bulunan askerlerin BM bayrağı taşımamalarıdır. Aynı şekilde Bosna Hersek Operasyonu'ndaki askeri güçler de mavi bereli olmayıp Kuzey Atlantik Paktı [NATO] silahlı kuvvetleri olmuştur. Bosna Operasyonu NATO'nun BM izni ve kararı olmadan ilerleyen yıllarda girişeceği Kosova Operasyonu'na da bir örnek teşkil etmiştir. Bu operasyonlar sonucu uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, BM tekelinden çıkarak, bölgesel örgütlenmelerinde içinde bulunduğu, daha karmaşık ve örgütler arası bir zincir dahilinde gerçekleşir nitelik kazanmıştır. [ARIBOĞAN, s. 136-137]

NATO'nun barış ve güvenliğin sağlanması anlamında küresel gündemli bir örgüt haline gelmeye başlaması ve BM onayı olmaksızın Bosna ve Kosova'da giriştiği harekâtlar, örgütün belirlediği kendi alanının dışına doğru kayma isteğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Özellikle Kosova Operasyonu, BMGK toplantısında Rusya ve Çin tarafından kınanarak yasadışı bir operasyon olarak kabul edilse de NATO'nun soğuk savaş sonrası içine düştüğü yeni misyon arama hedefine yaklaştığı ve 50. yıldönümünde stratejik konseptini güncelleştirerek, 21. yy.daki NATO'nun temellerini oluşturmuştur.

2.4. BM ve Kuvvet Kullanma

Hukuk düzeninin temel amacı toplumsal düzeni sağlamaktır. Bunun uzantısı olarak mevcut hukuk düzenine aykırı davranışlar da, üstün teşkilatlanmış otorite tarafından gerekli yaptırımlar uygulanarak düzenin muhafazası sağlanmaya çalışılır. İşte bu basit tanımlamadan yola çıkılırsa, nasıl ki iç hukukta toplumsal bir düzen varsa uluslararası toplumda da belirli bir düzen vardır. Tarihi süreç boyunca çeşitli evrelerden geçerek meydana gelmiş olan uluslararası hukukun, iç hukuktaki gibi

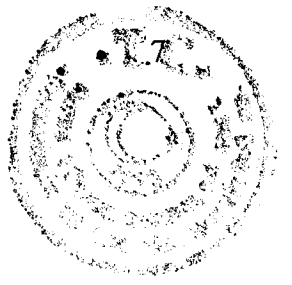
teşkilatlanmış üst yapı kurumuna sahip olmaması düzenin sağlanmasında yetersiz kalınmasına yol açmıştır. Bu ihtiyaç önce Milletler Cemiyeti ardında da II. Dünya Savaşı sonrası BM'nin kurulmasına sebep olmuştur. Düzenin koruyucusu vasfıyla kurulan BM, uluslararası hukuka aykırı davranışların nasıl engelleneceği konusunda ise BM antlaşmasının bu konu ile ilgili olarak "Kuvvet Kullanmama" ilkesi esas çerçevesinde çaresiz kalmış ve bu durumlarda tıkanıp kalmıştır. Hatta bu durumu sadece bu ilke çerçevesiyle de sınırlandırmamak gerekir. Çünkü BM antlaşmasının birçok hükmünde devletlerin aralarında çıkan uluslararası uyuşmazlıkların barışçı çözüm yolları ile çözüme yükümlülüğü bulunmaktadır. Örgütün 1. maddesinin 1.fıkrasında uluslararası barış ve güvenliğin korunması esas amaç olduğu belirtilmiş ve bu amacın gerçekleştirilmesi için ise uyuşmazlıkların barış yoluyla çözülmesi gerektiği 2.maddede ifade edilmiştir. Yani "Kuvvet Kullanmama" ilkesi esas olarak antlaşmanın uyuşmazlıkların çözümünde esas olarak alınmıştır. Uyuşmazlıkların çözümlenmesi, BM Antlaşmasının VI. bölümünde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Fakat "Kuvvet Kullanmama" ilkesinin de 4 açık istisnasının olduğu BM antlaşmasında belirtilmiştir [**BOZKURT**,2003, s. 20];

- Meşru müdafaa halinde kuvvet kullanma
- BM Güvenlik Konseyi tarafından kuvvet kullanılması
- Güvenlik Konseyi faaliyete geçmeden 5 daimi üyenin kuvvet kullanması
- II. Dünya Savaşındaki düşman devletlere karşı kuvvet kullanılması'dır.

Bu 4 maddeden esas itibariyle bizi ilgilendiren 1. ve 2. maddelerdir. Birinci maddede, herhangi bir devletin kendisine karşı silahlı bir saldırı yapılması durumunda, BMGK'nın gerekli müdahaleyi yapmasına dek kendisini savunma hakkından bahsedilmektedir. Burada önemli olan saldırıya uğrayan devletin aldığı savunma tedbirlerini, BMGK'ye bildirme yani rapor etme durumudur. İkinci maddede ise BMGK, barış ortamını tehdit eden hareketler, barış kurallarını çiğneme ve saldırı durumunda bu ihlalleri gerçekleştiren devletlere karşı olarak BM üyelerine kuvvet kullanma amacıyla talimat verme yetkisinden bahsedilmektedir. BM tarihi boyunca Güvenlik Konseyi saldırgan bir devlete karşı kuvvet kullanımına 3 kere izin vermiştir. [**BOZKURT**,2003,s. 42-48]

- Kore Savaşı

- Körfez Savaşı
- Somali İç Savaşı

2.5. BM Barış Gücü

Barış Gücü; “BM koruması altında gerçek veya muhtemel uluslararası çatışmaların veya açıkça uluslararası boyutta bulunan iç çatışmaların denetlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olmak üzere, asker ve/veya sivil uluslararası personelin tarafların mukavemetiyle gönderildiği, BM merkezi dışında icra edilen harekâttir.” [BOZKURT s.81] şeklinde tanımlanmaktadır.

BM antlaşmasında barış gücü açıkça düzenlenmemiştir. Fakat BM antlaşmasının saldırganlıkla mücadeledeki yetersizliği barış gücünün kullanılmasına neden olmuştur. Genel olarak barış gücü ifadesi, uluslararası arenada “tarafsız bir askeri kuvvetin savaş durduktan sonra o bölgeye yerleşmesi” manasını kazanmıştır. Barış gücünün o bölgeye yerleşmesi ise çatışan tarafların iznine bağlıdır. Bu tampon kuvvet, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözümleri açısından siyasi düzeyde, insani amaçlar açısından, insani yardım kuruluşları düzeyinde, kuvvet kullanma açısından da askeri düzeyde işbirliği gerektirmektedir. Yani barış gücü, sadece askeri kuvvet olarak değil aynı zamanda siyasi işbirliği ve insani yardım noktasında da değerlendirilmelidir.[ARAL, 1999, s. 48]

Uygulamada, barış gücü operasyonlarının 2 önemli ayağı vardır. Bunlar, Gözlemci Gruplar ve Askeri Gruplardır. Gözlemci Gruplar bölgeyi kontrol altında tutup uluslararası bir organizasyona rapor vermekle görevlendirilen gruplardır. Askeri gruplar ise daha çok sayıda personelden oluşur ve çok fazla yetkiye sahiptir ve kuvvete başvurma hakları da vardır. [www.un.org.tr/unic_tur/sss_baris_gucu.htm]

1990 sonrası BM yoğun bir şekilde değişime ihtiyaç duymuştur. 1980’lerin sonlarında soğuk savaş etkisini kaybetmeye başlamış, iki blok arasındaki gerginlik sona ermiş, fakat bölgesel çatışmalar buna aldırış etmeksizin artarak devam etmiştir. Bu çatışmaların artış göstermesiyle birlikte BM’ye olan ihtiyaç daha da fazlalaşmıştır. BM’nin Ekim 2004 tarihi itibarıyla halen yürütülmekte olan 16 adet Barış Gücü operasyonu mevcuttur. Bu barış güçlerinden 11 tanesi 1990 sonrası

oluşturulmuştur. Bu rakamlar da göstermektedir ki BM, 1990 sonrası daha da ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. [<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/>]

Bu tür operasyonların yürütülmesinde edinilen deneyim ve birikimler ve uluslar ilişkilerdeki değişimler, BM'nin barışı koruma kapasitesinin glendirilmesi gerekliliği ön plana çıkmıştır. Buna paralel olarak BM Milenyum zirvesinde sunulan raporda barışa ulaşmak için [www.un.org/millennium/sg/report] ;

1. atışmaların nlenmesi (nleyici Diplomasi)
  2. Barışın sağlanması
  3. Barışın korunması ve barışın tesis edilmesi (Peace-Building)
- hakkında olmak üzere 3 temel faaliyet sahası belirlenmiştir.

3. BALKANLARIN GENEL YAPISI BAĞLAMINDA YUGOSLAVYA VE KOSOVA

3.1. Balkanlara Genel Bir Bakış

Balkanlarda çeşitli dillere, dinlere ve kültürlere sahip birçok millet bulunmaktadır. Bu milletler, balkanların dağlık coğrafyası yüzünden birbirinden ayrı bölgelerden yaşamaktır. Geçit vermeyen dağlar yüzyıllar boyunca bir arada yaşayan farklı millet mensuplarının kaynaşmasını önlemiştir. Bu uzun süreli bir arada yaşama durumu, genelde bir başka hakim gücün kontrolünde gerçekleşmiştir.

Balkanlar, Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan, jeo-stratejik konumu itibariyle hem geçmiş yüzyıllarda hem de günümüzde büyük öneme sahip bir bölgedir. Büyük İskender Balkan yarımadasını kullanarak Asya ve Afrika'ya ulaşmış, Romalılar bu bölgeyi kullanarak Anadolu'da hâkimiyet kurmuş, Hun İmparatoru Atilla, balkan yarımadasında uzun yıllar hem Doğu Roma ile Hem Batı Roma ile savaşmış, her iki imparatorluğa konumu itibariyle rahatlıkla seferler düzenlemiştir. Osmanlılar ise merkezi durumundaki Anadolu'yu korumak için Balkanları ön karakol olarak kullanmış, Ruslar sıcak denizlere inme hedefleri doğrultusunda bölgedeki Slav milliyetçiliğini destekleyerek dolaylı olarak balkanları kullanmıştır. [www.balkanpeace.org/]

Balkanlar ayrıca Osmanlı döneminde Hıristiyanlıkla İslamiyet arasında mücadele sahası haline almış her iki taraf içinde vazgeçilmez bir bölge haline gelmiştir. Ayrıca İslam-Hıristiyan mücadelesinin yanında Ortodokslar ve Katolikler arasında da kırılma noktası özelliği göstermiştir. Avrupa için Doğu Sorunu olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla da bölgeye olan ilgi daha da artmıştır. [www.osmanli700.gen.tr]

Makro-strateji açısından değerlendirildiğinde Balkanlar, büyük güçler için mükemmel bir üs konumundadır. Doğu Avrupa, Boğazlar, Akdeniz ve Karadeniz, Süveyş Kanalı gibi bölgelerin kontrolü açısından biçilmiş kaftandır. Diğer bir ifadeyle Balkan yarımadasının stratejik konumu Akdeniz, Avrupa ve Ortadoğu

yönelik makro-stratejik planlamalarda etkili olabilmek için mutlaka kontrol edilmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Balkanlarda var olan devletleri göz önüne getirdiğimizde, etnik ve dinsel yapının çeşitliği açısından YSFC bölgenin en kozmopolit devleti idi. Bu federasyonda Sırp, Hırvatlar, Boşnaklar Slovenler, Makedonlar, Arnavutlar, Macarlar, Bulgarlar, Türkler vb. milletler bulunmaktaydı. Kurulan bu devlet içerisinde bulunan etnik unsurların iradeleriyle kurulmamış, Rusya'nın komünist ideolojisi çerçevesinde üzerine oynadığı Slav milliyetçiliğini desteklemesi ile oluşan ortam sayesinde baskı altında oluşturulmuştur. Federasyon içerisinde baskın unsurlar Sırp, Hırvat ve Slovenler olmuş, diğer etnik unsurlar pasif durumda kalmış fakat tamamen yok olmamışlardır.[SÖNMEZOĞLU, 1994,s 162]

Eski düşmanların ittifakı olan YSFC'nin dağılmasındaki temel faktörlerden biri de bu etnik durum olmuştur. Her ne kadar sosyalist bir devlet görüntüsüne sahip olsa da, milliyetçilik fikri her zaman üstü kapalı şekilde mevcudiyetini korumuştur. Bölgede bulunan diğer milletlere karşı olan eski düşmanlık ve nefret duyguları nesilden nesile aktarılmıştır. Örneğin Osmanlılardan kalanlara veya herhangi bir şekilde Osmanlı ile akrabalığı bulunan milletlere her zaman Osmanlı'nın faturası sorulmuştur.

3.2. Yugoslavya'nın Dağılması

".....Balkanlar'da gece saat 12'ye kadar savaş senaryoları yapıp gece yarısı barış anlaşması imzalanabilir. Veya gece yarısı iki Balkanlı ülke tarafından bir üçüncüsüne karşı ittifak anlaşması sonuçlandırılırken, sabah her iki müttefik de kendisine karşı bir araya geldikleri üçüncü aktörle birlikte bu defa gece yarısında müttefik olduğu dostuna karşı ittifak yapmak üzere görüşmeler yapıyor olabilir."

[ÜNAL, 1995, s.275]

Balkanlardaki diplomasi kültürünün özünü işte bu cümle net olarak ifade etmektedir.

On dokuzuncu yüzyılda Osmanlı hâkimiyetinden çıkan bu topraklarda, İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Tito'nun önderliğinde Yugoslavya Sosyalist Federatif Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Soğuk savaş yıllarında, Bağılantısızlık Hareketinin liderliğine soyunan bu cumhuriyetin lideri Tito'nun 1980 yılında ölmesiyle dağılma süreci başlamıştır. Tito'nun sistemi, üç ana yönetim ilkesi temeli üzerine oturmuştur. Bu ilkeler [ROMET,1992s. 83];

- 1- Öz yönetim anlayışı ile yerel özgürlüklerin sağlanması,
- 2- Kardeşlik ve birlik anlayışıyla tek parti yönetimi içinde etnik uyum kurulması,
- 3- Dış politikada Bağılantısızlık.

Tito, Yugoslavya'daki dinî ve etnik olarak bu denli zıtlıklar taşıyan hakları yukarıdaki ilkeleri tam olarak uygulayarak bir arada tutmayı başaramıştır. Fakat tam olarak Yugoslav üst kimliğini oluşturamamıştır. Bunun en büyük sebebi halklar arasında net çizgilerin olmasıdır. Kökleri eskilere dayanan düşmanlık bu halkları bir arada tutan Tito'nun ölmesiyle tekrar su yüzüne çıkmıştır. Tito'nun ölümünden sonraki dönem milliyetçi eğilimlerin güçlendiği bir dönem olmuştur. Özellikle, Tito döneminde Yugoslav kimliği altında büyük ölçüde denetim altında tutulan Sırp Milliyetçiliği daha da güçlenerek Sırbistan içinde baskıcı bir şovenizme dönüşürken, Sırbistan'ın diğer federe cumhuriyetlerle ilişkilerini de belirleyen baskın bir nitelik kazanmıştır. [SÖNMEZOĞLU, 1994, s.160]

1980'li yıllar Sırp milliyetçiliğinin yükseldiği yıllardır. Sırp milliyetçilik akımının en somut iki olayından birincisi, Sırp Bilimler Akademisinin 1844 yılında hazırlamış ve 1986 yılında yeniden gözden geçirerek güncelleştirmiş olduğu ve Sırbistan'ın etnik olarak arındırılmasını öngören plândır. Plân etnik bakımdan arındırılmış bir Sırbistan elde etmek için; tüm Müslümanların göçe zorlanmasını, göç etmemekte ısrar eden Müslümanların Hıristiyan yapılmasını, bunları gerçekleştirilmeyen Müslümanların öldürülmesini ve tüm bunların gerçekleşmesi için her türlü şiddet, baskı ve zulmün uygulanmasını öngörmektedir.

[KOCAOĞLU, 1996, s.17-22]

İkinci olay ise, 28 Haziran 1989 tarihinde Kosova Savaşının 600 üncü yıldönümünde Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç'in yüz binlerce Sırp'a yaptığı konuşmada altı yüzyıl sonra savaşlarının tekrar başladığını söylemesidir. Bu kutlama eski Yugoslavya toprakları için bir dönüm noktasıdır.[MALCOLM, 1999, s.123]

Bu gelişmelerin ışığı altında, Avrupa Birliği'nin [AB] eski Yugoslavya'nın bütünlüğünün korunması gerektiği açıklamalarının aksine Almanya'nın federe devletlerin bağımsızlığını tanıyacağı açıklamalarından aldığı güçle 25 Haziran 1991 tarihinde Hırvatistan ve Slovenya Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilân etmişlerdir. Hırvatistan ve Slovenya'nın ilanına karşı ilk tepki SSCB ve ABD'den gelmiştir. Bu tepkilerden sonra İngiltere, Kanada, İsviçre, Danimarka, Fransa, Çekoslovakya, Polonya ve İsveç de bu ülkelerin bağımsızlıklarını tanımayacaklarını açıklamışlardır. Bağımsızlığın ilânı ile de Sırpların baskın olduğu Yugoslav Halk Ordusuna [YHO] bağlı birlikler 27 Haziran günü Slovenya ve Hırvatistan'a girmiştir. [SOYSAL,1993,s. 119–120]

28 Haziran da ise AB üyeleri Yugoslavya'ya yapılan yardımları durdurma kararı almıştır. Bu tarihten sonra da bir yandan AB'nin bölgedeki politikalarının tutarsızlığı anlaşılmış, diğer yandan da Yugoslavya'nın dağılması uluslararası bir boyut kazanmıştır. Sovyetler Birliğinin dağılması sırasındaki bağımsızlık hareketlerinden etkilenen eski Yugoslav cumhuriyetleri ve özellikle "Büyük Sırbistan" ütopyasını hiç aklından çıkarmayan Sırbistan'ın bu idealini gerçekleştirme uğruna sınır tanımaması sonucunda, bağımsızlık uğruna başlayan iç savaş, sonuçta uluslararası kamuoyunun da tepkisini çekmiştir. [KOCAOĞLU, 1996, s.22–24]

Uluslararası arenada sağlam bir yere gelmek isteyen AB tarafından Yugoslavya'daki iç savaşa müdahalelerde bulunulmuştur. Barışın sağlanması için yapılan bu müdahaleler AB'nin üyelerinin gerek iç gerekse dış politikalarının çatışması ve menfaatlerinin topluluk çıkarlarının üzerinde tutulması nedeniyle etkili olamamıştır. AB, bu yolda barış konferansı düzenlemek, arabuluculuk, ateşkes girişimleri, gözlemci heyetlerinin gönderilmesi ve yaptırımların uygulanması gibi diplomatik yöntemlerle barışı koruma ve sağlama faaliyetlerinde bulunmuştur. Hırvatistan'daki Sırpların tek yanlı olarak özerk bölge ilan etmelerini Hırvatistan kınaması üzerine herhangi bir olayın olmaması maksadıyla bölgeye ilk uluslararası

gözlemci grubu AB tarafından 14 Ağustos 1991 tarihinde gönderilmiştir.
[SOYSAL,1993,s.121-122]

Eski Yugoslavya'nın dağılması sürecinde etkili olan diğer bir örgüt de Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı [AGİT] olmuştur. AGİT, Avrupa'da barış ortamının sağlanması için düşünülmüş bir örgüttür. 51 Avrupa ülkesi ve Kanada ile ABD üyeleridir. Toplantılarına devletlerin en üst seviyede katılmasından dolayı bu örgüte büyük umutlar bağlanmıştır. Ancak karar alma mekanizmasında oy birliği şartı bulunması sonucunda bağlayıcı karar almasının çok güç olduğu anlaşılmıştır. Yugoslavya olaylarında da umut edilen gelişmeleri sağlamakta yetersiz kalmıştır.

Uluslararası barışı koruma konusunda birinci derecede sorumlu olan BM örgütü de eski Yugoslavya'da barışın sağlanması ve korunması uğruna faaliyetlerde bulunmuştur. BM Genel Sekreterinin 1992 yılında deklere ettiği "Barış Gündemi"ne bağlı olarak BM, eski Yugoslavya'da aşamalı olarak önleyici diplomasi ve barışı sağlama girişimlerinde bulunmuştur. Ancak yine barışın sağlanamamasından dolayı diplomatik girişimlerine barışı koruma girişimi aşamasında oluşturulan UNPROFOR [Birleşmiş Milletler Koruma Kuvveti] barış gücüyle askerî girişimini de eklemiştir.[WILLIAMS, April 1999, s. 377-381]

Soğuk savaşın bitmesi ile işlevi tartışılmaya başlanmış olan NATO, bu yıllarda bir soğuk savaş durumu olmadığını ve oluşacak yeni düzende de kurumsallaşmış askerî ve siyasî yapısına her zaman ihtiyaç duyulacağını vurgulamaktaydı. Sovyetler Birliğinin dağılması ile Avrupa'da yeni oluşan devletlerin, güvenlik kaygıları ve NATO'nun genişlemesi tartışmaları sonucunda doksanlı yıllarda "Barış İçin Ortaklık" [BİO] projesi ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda ortaya çıkan yeni NATO stratejisi ile NATO'nun alan dışı operasyon yapabilmesi ve NATO üyesi olmayan ülkelerle BİO projesi çerçevesinde operasyon yapabilme durumu ortaya çıkmıştır. Eski Yugoslavya topraklarında barışın sağlanması ve korunması için uluslararası örgütlerce bulunulan teşebbüslerin sonucunda barış ortamının sağlanamaması, Dünya kamuoyunda tepkilerin artmasına yol açmıştır. Çıkabileceği söylenen "Balkan Savaşı" için geliştirilen savaş senaryoları, Bosna'da ezilen Müslümanlara İslam devletlerinin tepkisi, gerçekleşen soykırımlar, göç ve daha nice sorunların yanında NATO'nun BM'nin talimatı ile gerçekleştirdiği sınırlı operasyonlarda başarılı olması bu örgütün

kendi komutasında gerçekleştireceği bir harekâta sonuca gidebileceğini daha o günlerde göstermekteydi. [www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/art1.html]

3.3. Kosova

3.3.1. Kosova'da Tarihi Süreç ve 1990 Sonrası Gelişmeler

Balkanlar denilen coğrafyaya genel olarak bakıldığında önce imparatorluklar dönemi, daha sonra krallıklar dönemi ve 1990 yılına kadar da komünizm döneminin var olduğu görülür. 1990 sonrası ise bu bölge Avrupa için Rusya'ya karşı tampon bölge olma niteliğini kaybetmiştir. Buna paralel olarak AB bu bölgede AB taraftarı olan kesimleri desteklemiştir. Bu destek ise bu bölgedeki milliyetçi ve komünist liderler için birer fırsat olmuştur. Hemen hemen tüm komünist sistemi terk eden ülkelerde komünizm sonrası milliyetçi ve neo-komünist iktidarlar işbaşına gelmiştir. Yugoslavya'da da durum aynı bu şekilde olmuştur. [SAMARY,1995, s.39-46]

Yugoslavya'nın dağılma sürecine girdiği yıllarda Sırbistan'da, Sırp milliyetçiliğine dayalı hükümetler iktidara gelmiştir. Bu milliyetçi fikirler ülkenin diğer halklarına da yansımış, Sırların milliyetçi politikaları diğer halklarını da kendi milliyetçi politikalarını oluşturmalarına sebep olmuştur. Ülkede Sırlar ve Hırvatlar eski Yugoslavya'nın kurucu milletleriyken, Kosovalı Arnavutlar da ülkenin azınlık statüsündeydiler ve artan milliyetçi arzular doğrultusunda Kosovalılar da bağımsızlık kazanmak istemişlerdir. Hırvatistan'ın bağımsızlığı sonrası Hırvatistan'daki Sırların azınlık haline gelmeleri ve ayrıca eski Yugoslavya Federasyonu'nun üye devletlerinden olan Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin topraklarının uluslararası topluluk tarafından üç'e bölünmesi, ilerleyen yıllarda Kosovalı Arnavutların da bağımsızlık fikirlerini iyice pekişmesine sebep olmuştur. [SAMARY,1995, s.46-50]

Kosovalıların ilk bağımsızlık fikirleri 1878 yılında gerçekleşen Berlin Konferansında kendini göstermiştir. Bu kongreyi fırsat bilen Arnavutların amacı Prizren Birliği adında bir birlik oluşturarak Büyük Arnavutluk fikrini dünyaya duyurmak olmuştur. Fakat bu amaç doğrultusunda oluşturulan Prizren Birliği, içerisinde oluşan çatışmalar yüzünden kısa sürede dağılmış ve amaç gerçekleştirilememiştir. Ulusal birliklerini kuramayan Arnavutlar, Osmanlının

bölgeden çekilmesiyle birlikte bölgenin Sırların kontrolü altına geçmesine sebep olmuşlardır. [POULTON, 1993, s.35–37]

Kosova Osmanlıların kontrolü altına geçtiğinde, bölgeye Arnavutlar yerleşirken, Sırlar bölgeye hakim olduklarında ise Sırlar yerleştirilmiştir. Kosova Osmanlı ile zamanın diğer güçleri arasında 2 büyük savaşın yapıldığı bölgedir. 1912 yılına kadar bölgenin hakimi olan Osmanlı'nın bölgeyi terk etmesi ve Arnavutların Sırlara karşı direnememeleri sayesinde Sırlar bölgeye dönerek Kosovalı Arnavutları yerlerinden kovarak yerlerine Sırp yerleşimcileri getirmişlerdir.

II. Dünya Savaşı yıllarında ise bu sefer tersi bir durum söz konusu olmuş, Almanların ve İtalyanların destekledikleri Arnavutlar bölgeye tekrar geri dönmüş, bu sefer de Sırlar bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. II. Dünya Savaşı'nın ilerleyen yıllarında Arnavut lider Enver Hoca ile Tito, Almanlara karşı birlikte hareket etme kararı almışlardır. Tito bunun karşılığında Arnavutlara isterlerse Kosova ile birleşecekleri sözünü vermiş fakat bu söz gerçekleştirilmemiştir. [SOYSAL,1993, 98–101]

Bu durum Kosovalı Arnavutlar arasında bağımsızlık fikrinin iyice yayılmasına sebep olmuştur. Bu fikirler doğrultusunda önce 1963, daha sonra ise 1969 yılında Tito tarafından Kosova Arnavutlarına yönetim üzerinde daha çok söz sahibi olma hakkı verilmiştir. 1974 yılında ise Kosova'ya özerlik verilmiştir. Tito dönemi boyunca Arnavutlara yani Kosovalılara tanınan ve pratikte de Tito tarafından uygulanması sağlanmış olan bu haklar, Tito'nun ölmesiyle birlikte yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır. Sırp milliyetçiliğinin arttığı Tito Sonrası dönemde Sırbistan'da ortaya çıkan milliyetçi tavırlar ve 1989 yılında devlet başkanlığına seçilen Miloseviç, 1990 yılı Eylül ayında kabul edilen yeni anayasa ile birlikte Kosova'nın ve diğer otonom bölge statüsüne sahip Voyvodina'nın özerkliğini kaldırmıştır. ([www.parlement.sr.gov.yu/english/ Acts.htm](http://www.parlement.sr.gov.yu/english/Acts.htm))

Özerkliğin kaldırılmasıyla birlikte Kosova yönetimi Sırbistan'a bağlanmıştır. Özerkliğin kaldırılması federasyon içerisinde tartışmalara sebep olmuştur. Özellikle Slovenya ve Hırvatistan bu uygulamanın 1974 Anayasası'na aykırı olduğunu ifade ederek merkeze karşı tavır almaya başlamışlardır. Belgrat'a gönderilmesi gereken vergileri göndermeyerek ellerinde tutan bu 2 ülkeye Sırbistan da karşı tepki

göstermiştir. Aşırı Sırp milliyetçiliği federasyonun dağılmasında en büyük etkenlerden biri olmuştur. Sırp'ların Kosova üzerinde gerçekleştirdikleri baskılar diğer federe ünitelerin tepkisini çekmiş, bu ülkelerin federasyondan çekilme isteklerini iyiden iyiye hissettirmelerini sağlamış ve bağımsız devletler olma yolunda önemli bir etken olmuştur.

1980 yılı sonrası başlayan Kosovalı Arnavutların bağımsızlık istekleri, 1981 yılı içerisinde Kosova'nın çeşitli kentlerinde örgütlü gösterilerin düzenlenmesiyle kendini göstermeye başlamıştır. Bu gösteriler emniyet güçlerince sert bir biçimde bastırılmıştır. 1981 yılındaki gösteriler sonrası Kosova'da 72 adet örgüt ortaya çıkarılmıştır.[POULTON:1993, s. 380-381]

Sırp milliyetçiliğinin arttığı Tito Sonrası dönemde, Sırbistan'da ortaya çıkan milliyetçi tavırlar ve 1989 yılında devlet başkanlığına seçilen Miloseviç'in milliyetçi politikaları, Kosova'nın ve diğer otonom bölge statüsüne sahip Voyvodina'nın özerkliğinin kaldırılmasına neden olmuştur.

Kosovalılar ise bu olaydan sonra ilk büyük adımı 28 Aralık 1989 tarihinde, Kosova Demokratik Birliği [LDK] partisinin kurulmasıyla atmışlardır. Bu partinin kurucusu ve başkanı olan İbrahim Rugova, Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılması için gerekli altyapıyı bu sayede oluşturmaya başlamıştır. Partinin emirleri doğrultusunda hareket eden taraftarlar, kendilerini Sırp'lardan soyutlamaya başlamışlardır. Bu soyutlama girişimi ilk başlarda fazla başarılı olamamıştır. Çünkü geçmişten gelen toplumlar arası ilişkiler birçok Arnavut'un Sırp'larla olan ilişkilerini silmelerine engel olmuştur. [TÜRKOĞLU, 2001: s.116]

LDK lideri İbrahim Rugova Kosova'da 1990 yılından itibaren 3 boyutlu bir politika takip etmeye etmiştir. Bunlar sırasıyla[POULTON: 1993 s. 405];

1- Şiddet içeren bir ayaklanmanın önünü almak

2- Kosova Sorunu'nu Yugoslavya'nın iç meselesi olmaktan çıkarıp uluslararası bir sorun haline getirmek, Kosova'da BM vesayet alanı oluşturulması için diplomatik aracılık dahil, sorunu uluslararası politik alanına taşımak

3- Yugoslavya'da yapılacak seçimler ve sayımlarla Kosova Cumhuriyeti devlet aygıtlarını en azından ana hatlarıyla oluşturarak Sırp yönetiminin meşruiyetini sistemli bir şekilde reddetmek.

26–30 Eylül 1991 tarihleri arasında Arnavutlar Kosova'da halkoylaması düzenlemişlerdir. Bu halk oylaması Kosova Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla ilgiliydi. Bu oylamasına Kosova nüfusunun % 87 si katılmış ve katılanların % 99,87 si Kosova'nın Cumhuriyet olarak ilan edilmesi doğrultusunda oy kullanmışlardır. [TÜRKOĞLU, 2001: S.110]

Bu cumhuriyetin ilanıyla birlikte Kosovalı Arnavutlar Sırbistan'dan bağımsız hareket etmeye başlamışlardır. Eğitim, sağlık ve vergilerin toplanması gibi konularda istedikleri gibi hareket etmişlerdir. Sırbistanlı yetkililer 1992 yılında Yeni Yugoslavya'nın kurulmasının ardından Kosovalı liderlerle sorunu görüşmek üzere görüşme talep etmişler fakat bu görüşme talepleri Arnavutlar tarafından kabul görmemiştir. Kendilerin de içerisinde buldukları Yugoslavya'nın dağıldığını iddia ederek bu teklifi geri çevirmişlerdir. [POULTON, s. 405–406]

Kosova'nın ilk Cumhurbaşkanı 24 Mayıs 1992 deki seçimlerde İbrahim Rugova olmuştur. İbrahim Rugova, izlemiş olduğu 3 boyutlu politika çerçevesinde Kosova Sorunu'nun silahla değil Uluslararası Topluluğun desteğinin sağlanmasıyla çözülmesi gerektiğini her fırsatta dile getirmiş ve uygulamaya çalışmıştır.

1995 yılında Bosna'daki savaşı bitiren Dayton Barış Antlaşması'nda Kosova Sorunu'na değinilmesini bekleyen Kosovalı Arnavutlar, bu antlaşmada soruna yer verilmemesiyle hayal kırıklığına uğradılar. O yıllarda uluslararası toplum, Bosna'daki savaşı sona erdirmekle meşgul olduğundan Kosova Sorunu'na eğilememiştir. İlerleyen yıllarda Kosova'daki çatışmalarla birlikte buradaki çatışmaları durdurmak için uluslararası toplumunun olaya müdahil olacağı görülecektir.

Kosovalı Arnavutlar batının dikkatini çekmenin şiddete başvurmak olduğuna inancı, Dayton Barış Antlaşması'nda kendilerine yer verilmemesiyle ortaya daha net olarak çıkmıştır. Bu gelişmeler sonrası İbrahim Rugova'nın ılımlı tutumunun sonuç vermemesi ile barışçı çözüm yerini silahlı mücadeleye bırakmıştır.

Kosovalıları şiddete başvurulması gerektiği fikrine iten en büyük neden olarak Sırbistan'la savaş yaşayan ve bu savaşlardan sonra bağımsızlıklarını tamamen elde eden Hırvatistan ve Bosna olmuştur. Kosovalılar bu ülkelerin başarılarını savaş sayesinde olduğunu görmüşlerdir. Radikal Arnavutlar ılımlı politikalarla bir yere varılamayacağını belirterek Sırlara karşı silahlı mücadele verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İbrahim Rugova'nın pasif direnişi bağımsızlık açısından pek fayda vermemiştir. Pasif direnişin uluslararası toplumun dikkatini çekmekte beklenen başarıyı gösterememesi farklı düşünen Arnavutların silaha sarılmalarına neden olmuştur.

22 Nisan 1996 tarihinde Deçani şehrinde 3 Sırp'ın otomatik silahlarla öldürülmesiyle artık pasif direniş yerini Rugova'nın kontrolünde olmayan aktif direnişe bırakmıştır. Bu olayın ardından Kosova'nın değişik bölgelerinde Sırp polislere ve karakollara saldırılar düzenlenmeye başlanmıştır. Sırlar bu saldırıları terörist Arnavutların gerçekleştirdiklerini dile getirirken Arnavut liderler ise buna karşı çıkarak bu saldırıların Sırların oyunu olduğunu, bu sayede Arnavutlar aleyhine uluslararası kamuoyu oluşturma amacı güdüldüğünü açıklamışlardır. Fakat kısa bir süre sonra bu saldırıların Ushtria Çlimitare Kosova, yani Kosova Kurtuluş Ordusu [KKO] üstlenmiştir. [ABRAHAMS, s.1-4, www.fpif.org]

3.3.2. Kosova Sorunu'nun Uluslararası Nitelik Kazanması

KKO'nun şiddet eylemlerine başlaması üzerine Yugoslavya KKO'yla mücadele gerekçesiyle Kosovalı Arnavutlara karşı Tito'nun ölümü sonrası uygulamaya koyduğu baskı politikasını daha da yoğunlaştırdı. 1997 yılından itibaren KKO'yla mücadele etmeye başlayan Sırp polisi KKO militanlarına saldırı bahanesiyle köyleri yakmaya ve masum halkı öldürmeye başladı. Sırlar, köylerde KKO'lu militanların bulunduğu gerekçesiyle köyleri top ateşine tutarak yüzlerce köyü yaşanamaz hale getirdi. Aslında bu durum KKO'nun amacına ulaşmasına neden olmaktadır. KKO'nun başlıca taktiği, Sırp güçlerine saldırılar düzenleyerek Sırların Arnavutlara saldırmasını sağlamaktır. Bu sayede Sırlar masum sivillere saldırdıkça, Kosova Sorunu uluslararası topluluğun gündeminde daha çok yer almaya başlayacaklardı. Bu şekilde Arnavutlar batıdan bekledikleri desteği görmeye başlamışlardır. Ayrıca bu saldırılar yurtdışındaki Arnavutların da milliyetçi

duygularının artmasına neden olmuştur. Bu sayede KKO'ya hem maddi hem de bizzat KKO saflarına katılarak katkıda bulunmuşlardır. 1997'de Arnavutluk'ta başlayan iç savaş sonucunda da, Arnavutluk ordusundan birçok silah ve mühimmat KKO'nun eline geçmiştir. [TÜRKOĞLU:2001 s.120] İlerleyen süreçte daha da güçlenen KKO, Kosova'nın yüzde kırkını kontrolü altına almayı başarmıştır.

Kosova Sorunu'nun uluslararası örgütlerin gündemine oturması 1998 yılı içerisinde söz konusu olmuştur. ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Rusya'dan oluşan Temas Grubu, dağılan Yugoslavya için olduğu gibi Kosova konusunda da aktif olmuştur. Kosova Sorunu AGİT, AB ve Avrupa Konseyi'nin de gündeminde yer almış, sorunun silahla değil karşılıklı diyalog yoluyla ve siyasi yöntemlerle çözülmesi gerektiği bu örgütlerce de belirtilmiştir.

Kosova Sorunu'nu esas olarak uluslararası hale getiren durum ise BMGK' de görüşülmesidir.

3.3.3. BMGK'nin Kosova Sorunu ile İlgili Aldığı Kararlar

BM, Kosova Sorunu'nu uluslararası bir sorun niteliği kazandırılmasında konuyu Güvenlik Konseyi'nin gündemine alarak rol oynamıştır. Bu gündeme alınışla birlikte Güvenlik Konseyi 1998 yılı içerisinde 3 önemli karar almıştır.

31 Mart 1998 tarihinde aldığı 1160 sayılı ilk kararda, her iki taraf da kınanmıştır.[www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm] Hem Sırp polislerinin sivillere karşı güç kullanmasını hem de KKO'nun terörist eylemleri ayırım gözetmeden eleştirilmiştir. Yugoslavya'ya soruna diyalog yoluyla, siyasi çözüm bulmaya, Kosovalı liderlere de teröre fırsat vermemeleri, çözümü barışçıl yollardan aramaya davet etmiştir.

BMGK, Kosova konusunda ikinci 1199 sayılı kararını 23 Eylül 1998 tarihinde almıştır.[www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm] Bu kararda durumun kötüleşmesinin bölgede barış ve güvenliği tehdit ettiği belirtilmiştir. Her iki tarafı da acil ateşkes yapmaya çağırmıştır. Yugoslavya'dan ve Kosovalı liderlerden acil ve ön koşulsuz olarak diyaloga girmeye davet etmiştir.

24 Ekim 1998 sayılı 1203 sayılı üçüncü kararında ise Kosova Sorunu'nun bölgede barış ve güvenliğe bir tehdit oluşturduğu ifade edilmiştir. [www.un.org/peace/kosovo/98sc1203.htm]

Alınan bu üç kararda da uygulamaya yönelik her hangi bir baskı uygulanmamıştır. Bunun sebebi olarak BM'nin Kosova Sorunu'nun Uluslararası Hukuk açısından Sırbistan'ın bir iç meselesi olarak görüyor olması gösterilebilir. İlerleyen süreçte NATO'nun bölgeye müdahalesine ses çıkarmayan BM'nin, sorunun artık Sırbistan'ın iç meselesi olarak yorumlamadığı gösterecektir.

3.3.4. Nato Müdahalesi ve Barışa Giden Süreç

1998 yılı içerisinde yaşanan gelişmeler bölgedeki durum iyice gergin hale gelmiştir. Sırp polisi ve askerlerinden oluşan Sırp güçleri 28 Şubat 1998'de, KKO üyelerinin bulunduğu iddia ettiği Drenica kenti köylerine geniş çaplı saldırıya geçmesi, Dayton Barış antlaşmasıyla bölgeye getirilen barışın ve sükûnetin yeniden bozulmasına neden oldu. Temas grubu ülkeleri bu olaydan sonra Sırlara karşı silah ambargosu uygulama kararı aldılar.

Güneydoğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği süreci çerçevesinde, Dışişleri Bakanları düzeyinde 10 Haziran 1998 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen toplantıda da Kosova sorunu gündemde yer almıştır.

Toplantıya katılan ülke dışişleri bakanlarının konuya yaklaşımları ise şu şekilde olmuştur[MİLLİYET GAZETESİ, 10 Haziran 1999];

Dönemin Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem, "Biz, Kosova meselesinin dünyanın ciddi forumlarında tartışılarak, diyalog yoluyla, şiddet ve terör kullanımından kaçınarak, barışçı yöntemlerle çözümlenmesini istiyoruz" demiştir.

Yugoslavya Dışişleri Bakanı Zivadin Jovanovic ise, Kosova sorununun iç meseleleri olduğunu ve sorunun ancak Kosova liderleri ile ikili görüşmelerde çözülebileceğini belirtmiştir.

Sırbistan'a yakınlığı ile bilinen Yunanistan'ın Dışışleri Bakanı Teodoros Pangalos ise Kosova'da krizin daha da şiddetlenmesinin Balkanlar için bir felaketi de beraberinde getireceğini kabul etmesine karşın, sorunun "yasaklama felsefesi ile" çözülemeyeceğini vurgulamıştır.

Dönemin Bulgaristan Dışışleri Bakanı Nadezhda Mikhailova da Kosova Sorunu'nun bölge istikrarı için bir tehdit oluşturduğunu söyleyerek, " Kosova 'da yaşanan sorunlar sadece Yugoslavya'nın iç meselesi değildir. Kosova Sorunu hepimiz için güven ve istikrarı tehlikeye sokan bir durumdur" ifadesini kullanmıştır.

Romanya Dışışleri bakanı Andrei Pleşu ise Kosova krizini Çernobil nükleer felâketine benzetmiştir. Pleşu "Çernobil de Sovyetler'in bir iç meselesiydi. Ama zehirli gazlar komşu ülkeleri etkiledi. Kosova krizi de aynı şekilde Yugoslavya'nın bir iç meselesi olabilir, ama patlak verirse kıvılcımları komşu ülkelere sıçrayacaktır" demiştir.

Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Arnavutluk ve Makedonya Dışışleri Bakanlarının ortaklaşa düzenlediği basın toplantısında Kosova Sorunu ile ilgili özel bir bildiri okunmuştur. Kosova'dan gelen ve Arnavutluk ile Makedonya'ya sığınan mültecilere de değinilen bildiride, BM Güvenlik Konseyi'nin sivil halka karşı şiddet kullanımına son verilmesi çağrısına destek verildiği vurgulanmıştır.

Çatışmaların yoğunlaşması üzerine eski Yugoslavya ile ilgili olarak kurulan 6 üyeli Temas Grubu, 6-17 Şubat 1999 tarihleri arasında Paris'in 50 km yakınındaki tarihi kraliyet sarayı Rambouillet'te Belgrat hükümetiyle Kosovalı Arnavut liderleri bir araya getirmiştir. Bu görüşmelerde tarafların önlerine bir plan konulmuştur. Bu plana göre; Sırp birlikleri, Sırp polisi ve Sırp yönetimi Kosova'dan kademeli olarak çekilecek, bunların yerine otuz bin kişilik NATO gücü Kosova'ya yerleşerek güvenlik ve denetimi sağlayacak, daha sonra ise Kosova'da seçimler yapılacak, seçimlere müteakiben yeni hükümet kurularak yönetimi ele alacaktı. Ayrıca Sırlara bu yönetim her türlü hakkı tanıyacaktı. [<http://www.fair.org/press-releases/kosovo-solution.html>]

Rambouillet'te hazırlanan antlaşma metnini Arnavutlar onay verirken Sırpların bu antlaşmaya yanaşmaması aksine Kosova'ya daha fazla askeri yığınak

yaptığı gözlemlenmiştir. Sırların yapılan bu görüşmelerde sunulan antlaşmayı reddetmeleri üzerine NATO operasyon için düğmeye basmak zorunda kalmıştır. [ÜNAL:1999, s. 59]

Bu süreçte Sırbistan BMGK'ye 2 kez başvurarak ülkesine karşı NATO tehdidine karşı önlem alınmasını istemiştir. Fakat bu başvurular sonucunda Sırlar, istediklerini elde edememişlerdir.

Müdahalenin başlamasının ardından, Güvenlik Konseyi 26 Mart'ta NATO müdahalesini kınayan bir tasarıyı 3'e karşı 12 oyla reddetmiştir. Bu reddedişle birlikte BM, bir nevi operasyona onay vermiştir.

Bu operasyon hukuki açıdan bakıldığında hem BM antlaşmasına hem de NATO kuruluş antlaşmasına aykırıdır.

BM Genel Kurulunun yetkilerinin belirlendiği BM antlaşmasının 22. maddesindeki barış için müdahale yetkisi, antlaşmanın 27. maddesindeki daimi üyelere verilen veto gücü yetkisiyle doğrudan çatışır şekilde belirlenmiş olduğunu ifade etmiştir. BM'de veto yetkisi bulunan Çin ve Rusya, Kosova'daki duruma benzer pozisyonlarının bulunması dolayısıyla BM'nin bölgeye askeri müdahalede bulunma önerisine olumlu bakmayacaklardı. İşte bu yüzden NATO inisiyatif olarak bölgeye müdahalede bulunmuştur.

İnisiyatif olarak BM izni olmadan bölgeye müdahale eden NATO, sadece politik varlık olarak değil askeri varlık olarak orada bulunmuştur. İlerleyen süreçte NATO, statüsünü BM'nin ardından gelecek şekilde belirlemiştir. [VO, 1999, S.7]

Diyalog yoluyla çözülemeyen sorun, NATO müdahalesiyle değişik bir boyut kazanmıştır. Hava harekâtının ilk gününde Yugoslavya'nın çeşitli bölgelerinde askeri tesisleri, havaalanlarını ve Yugoslav ekonomisinin önemli bazı kaynakları hedef alınmıştır. NATO müdahalesi 78 gün sürmüştür.

24 Mart-8 Haziran arasında NATO uçakları yaklaşık 37000 sorti gerçekleştirmişlerdir. 80.000 ton patlayıcı madde bu müdahalede kullanılmıştır. Bu patlayıcı maddelerin içerisinde 2500'den fazla cruise füzesi, 1100 salkım bombası

yer almaktadır. Normal bombaların yanında ileri teknolojiye sahip lazer güdümlü bombalar ve elektrik tesisatını çalışmaz duruma getirilmesi için grafit bombalar da kullanılmıştır. Azaltılmış uranyum içeren bombalar da hareket kabiliyeti yüksek askeri taşıtların kullanılamaz hale getirilmesi için kullanılmıştır.[JONASSON,1999: s. 48]

NATO'nun bu operasyondaki hedefleri şunlardır;

- 1- Sırpların Arnavutlara karşı yürüttükleri baskı politikasına son vermek
- 2- Sırp güçlerinin Kosova'dan çekilmesini sağlamak
- 3- Mültecilerin Kosova'ya geri dönüşlerini sağlamak

Harekât başlamadan önce NATO müdahalesinin etnik temizliği hızlandıracağı beklenmekteydi. Harekât başladıktan sonra Sırp birlikleri Arnavutları açık bir şekilde kitleler halinde sınır dışı etmeye başlamıştır. KKO ile Sırp lar arasında başlayan çatışmalar sırasında yaklaşık olarak 800.000 göçmen komşu yada diğer devletlere göç etmiştir.

Hava harekâtının sona ermesi ise Sırp lider Miloseviç'in pes etmesiyle oldu. Sırp liderin bu kararı almasında;

- 1- NATO müdahalesinin Yugoslavya'da büyük tahribata yol açması
- 2- NATO kara birliklerinin komşu ülkelere yığılması ve olası bir kara operasyonunda Miloseviç'in zafer kazanmanın imkânsız olduğuna kanaat getirmesi
- 3- Sırp lider Miloseviç'in Rusya'dan beklediği desteği görememesi
- 4- Rusya'nın Miloseviç'e bu konuda NATO'nun ciddiyetini iletmesi, etkili olmuştur.

NATO harekâtı sürecince Yugoslavya ekonomisi çökme noktasına gelmiştir. NATO müdahalesi Yugoslavya'ya çok büyük zarar vermiştir. Bu kayıpları kısaca şu şekilde sıralayabiliriz[DJUKIÇ,1999: s.26–31];

- 1000'den fazla insan ölmüş, 1000'den fazla insan yaralanmıştır.
- 32 kara ve demiryolu köprüsü ya tamamen yok olmuş ya da zarar görmüştür.
- Demiryolu hattı ve tüneller 16 farklı yerde hedef alınmış ve ulaşıma kesilmiştir. Bunun dışında 3 demiryolu istasyonu da zarar görmüştür.
- Bazıları spor uçları ve tarım ilaçlama amaçlı kullanılan 14 hava alanı zarar görmüştür.
- Anayol bağlantıları 9 farklı yerden kesilmiş ve 5 otobüs terminali kullanılamayacak hale gelmiştir.
- Çok sayıda fabrika ve diğer ticari kurumlar ya tamamen yok edilmiş ya da zarar görmüştür.
- Petrol ve diğer kimyasal varlıklar 18 farklı yerde yok edilmiştir.
- 18 sağlık kurumu- hastaneler, klinikler ve dispanserler- hedef olmuştur.
- 2000'den fazla eğitim kurumu- ilkokul, lise, üniversite, teknik okullar vb.- ağır hasar görmüştür.
- Çok sayıda eğlence ve dinlenme yeri, tiyatrolar, kütüphaneler hedef olmuştur.
- Radyo-TV yayını yapan kurumlar vurulmuştur.
- 23 TV ve Radyo vericisi imha edilmiştir.
- Postaneler, meteoroloji merkezleri isabet almıştır.
- 40 elektrik santrali ve nakil hattı vurulmuştur.

- Su ihtiyacının karşılandığı 3 nokta ihtiyaca cevap veremeyecek hale getirilmiştir.
- Binlerce apartman ve ev değişik şekillerde oturulamayacak duruma gelmiştir.
- Kiliseler, müzeler, tarihi binalar, heykeller de hedef olmuştur.
- Ayrıca müdahale sonrası tahmini 500.000 kişi işsiz duruma düşmüştür.

NATO müdahalesinin endüstri ve alt yapıya verdiği tahmin edilen zararı yaklaşık olarak 60 milyar Amerikan Doları'dır. NATO müdahalesinin Kosova'ya yararın yanında zarar da vermiştir. Savaş sırasında Sırp'ların denetimindeki birçok fabrika, askeri tesis, elektrik santralleri, hava alanları, yollar vb. NATO tarafından vurulmuştur. NATO harekâtı ayrıca Kosova'ya dolaylı olarak da zarar vermiştir. Olası NATO kara harekâtına karşı tedbir olarak Sırp'lar, Arnavutluk ve Makedonya sınırlarına mayın döşemiştir. Bu mayınlar çok büyük tehdit olarak varlıklarını sürdürmektedirler. [DJUKIÇ,1999: s.32]

4. KOSOVA'DA YENİ DÖNEM: BM YÖNETİMİ

Eski Yugoslavya ile ilgili olarak kurulan 6 üyeli Temas Grubu'nun arabuluculuğunda 6 Şubat 1999'da Rambouillet'te taraflar arasında iki turda gerçekleşen barış görüşmeleri Sırp tarafının uzlaşmaz tutumu nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından erine NATO harekât emrini verdi. Kara harekâtının kaçınılmazlığının gündeme gelmesi üzerine, 9 Haziran 1999 tarihinde Miloşević anlaşmasını imzalamayı kabul etti. 9 Haziran 1999'da eski Yugoslavya Cumhuriyeti ile NATO arasında imzalanan Kumanovo Anlaşması'nda Rambouillet görüşmelerinde alınan kararların esas alındı. Bu antlaşma askeri teknik bir antlaşma özelliği taşımaktadır. (www.nato.int/kosova/docu/a990609a.htm)

Kosova'yı uluslararası yönetimin idaresine bırakan anlaşmanın maddeleri genel olarak şöyle idi [YANNİS, 2004, s.68–74] ;

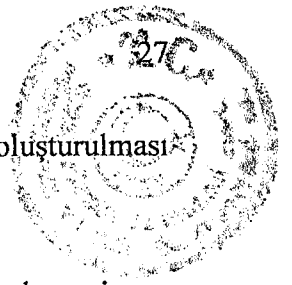
- Kosova'da şiddet ve baskıya derhal son verilecek; bölgede bulunan Sırp askeri ve polisi geri çekilecek.
- Bölgede BM Güvenlik Konseyi tarafından tayin edilecek sivil ve askeri bir uluslararası barış gücü konuşlandırılacak.
- Kosova'da BM Güvenlik Konseyi'nin kararını takiben normal hayata geçişi sağlayacak bir sivil yönetim kurulacak.
- Harekât sırasında yerlerinden ayrılan mültecilerin güvenli bir şekilde yerlerine dönmeleri sağlanacak.

Yapılan bu antlaşmanın ardından sona eren savaşın ardından BM, 10 Haziran 1999 tarihinde 1244 sayılı kararı aldı. Bu karar ile birlikte Kosova, uluslararası bir statü kazanmıştır. Alınan bu kararlar birlikte Kosova, BM yönetimi altına girmiştir. Bu antlaşmada Kosova, Yugoslavya'nın bir parçası olarak nitelendirilmiştir. (www.nato.int/kosova/docu/a990610a.htm)

1244 sayılı karar ile BM yönetimi altına giren Kosova'da Birleşmiş Milletler Kosova Yönetim Misyonu oluşturulmuştur. Bölgenin güvenliğinin sağlanması ise NATO idaresinde Kosova Gücü'ne [KFOR] bırakılmıştır. UNMIK etnik nefreti

ortadan kaldırma, uzlaşma, yeniden yapılandırma ve siyasi yapının oluşturulması amacıyla kurulmuştur.

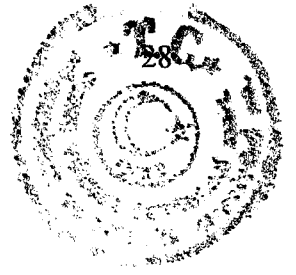

UNMIK'in sorumlulukları basit sivil yönetimin işlevlerinin başarılması insan haklarının korunması ve yeniden yapılandırmanın desteklenmesi, mültecilerin ve evsiz insanların güvenle geri döndürülmesinin sağlanması, hukuk sisteminin ve düzenin sağlanması, bunların yapılabilmesi için yetkilerinin organize edilmesi, Kosova'nın geleceğinin belirlenmesi için politik sürecin kolaylaştırılması ve bu politik yapının yönetilmesi olarak belirlenmiştir. [www.unmikonline.org]

BM, AB ve AGİT, Kosova'nın yeniden yapılandırmak için 3 temel ayak belirlemişlerdir. Sivil yönetim BM tarafından, demokratikleşme ve demokratik kurumların oluşturulması AGİT ve ekonomik yapılandırma ve gelişme ise AB tarafından gerçekleştirilecektir.

15 Mayıs 2001'de kabul edilen Geçici Yerel Hükümet Çerçeve Anayasası ya da kısaca Çerçeve Anayasası'na göre Kosova, Geçici Yerel Hükümet Çerçeve Anayasası doğrultusunda kurulan Geçici Yerel Hükümet Kurumları'nın (GYHK) sorumluluğu altında, bölünmez bir bütündür. Söz konusu GYHK; Meclis, Kosova Başkanlığı, Hükümet, Mahkemeler ve söz konusu anayasal çerçevede kurulmuş diğer kurum ve kuruluşlardır. GYHK, Kosova'nın başkenti Priştina'dadır. Çerçeve anayasasına göre oluşturulacak GYHK'nın sorumluluk alanları çerçeve anayasasında şu şekilde oluşturulmuştur [http://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.html];

- Ekonomi ve finans politikası
- Mali ve bütçe konuları
- Yönetim ve yürütülen gümrük çalışmaları
- Yerli ve yabancı yatırımlar
- Eğitim bilim ve teknoloji
- Gençlik, spor, kültür ve sağlık
- Çalışma, sosyal refah ve aile
- Ulaşım, posta, telekomünikasyon
- Kamu yönetimi ve hizmetleri

- Ziraat, ormancılık ve kırsal gelişim
- İstatistik ve saha planlama
- Turizm
- İyi yönetim, insan hakları ve eşit fırsatlar
- Yabancılarla ilgili işler
- Yargı sistemi (Atama, teknik ve mali destek, AGİT'le işbirliği içerisinde personele eğitim)
- Yerel yönetimle ilişkiler
- Dış ilişkilerde UNMIK'le birlikte hareket etme

1244 nolu BM kararına göre Yugoslavya Federasyonu'na ait görünen Kosova'da, savaşın ardından 28 Ekim 2000'de yapılan yerel seçimler Kosovalılar için çok önemli bir durum olarak algılanmıştır. Yugoslavya'da Miloşeviç'in iktidardan indirilmesinin ardından reformcu ve Batı yanlısı olarak tanınan Vojislav Kostunica'nın devlet başkanı olması, uluslararası toplumun Kosova'ya bağımsızlık tanınması ihtimalini azaltmıştır. Ancak 28 Ekim 2000 yerel seçimleri ile 17 Kasım 2001 Parlamento seçimleri, Kosova'nın bağımsızlık ilanına gitmese bile devletleşme sürecinde önemli aşamalar kaydetmesi anlamına gelmektedir. Seçimlerin sonunda ılımlı lider Rugova'nın partisi LDK %58'lik bir oy oranıyla, içinde Priştina'nın da bulunduğu 30 belediyeden 21'ini kazanmıştır. BM yönetiminin Kosova'nın tarihindeki ilk demokratik serbest seçimler olarak nitelediği seçimleri, Kosova'da 110 bin Sırp, hareket özgürlükleri ve can güvenliklerinin olmamasından dolayı boykot etmiştir. 60 bin Türkün büyük çoğunluğu BM'nin ilgisizliği yüzünden seçimden uzak kalmıştır. Seçimler, ılımlı lider Rugova'nın yanı sıra eski KKO, komutanı Haşim Taçi ile yine ona yakın fikirleriyle tanınan Ramush Haradinaj mücadelesine sahne olmuştur. Taçi %27 oranında oy alırken Hayredinaj %7 oranında oy almıştır. [[www.human rights .uio.no/Kosovo.html](http://www.humanrights.uio.no/Kosovo.html)]

4.1. Kosova'da Parlamento Seçimleri

NATO bombardımanının ardından yaklaşık iki buçuk yıl sonra, 17 Kasım 2001'de, Kosovalılar bölgenin geleceği için bir dönüm noktası teşkil edebilecek parlamento seçimleri için sandık başına gitmişlerdir. Yaklaşık bir yıl önce

gerçekleştirilen ve Sırların boykot ettiği 28 Ekim 2000 tarihli yerel seçimlerin ardından, Kosova halkına kendilerini siyasal anlamda ifade etme olanağı tanıyarak kendi kurumlarına, hatta kendi yönetimine sahip olma olanağı tanıyan bu seçim sonuçları itibariyle ve Kosova'nın devletleşme sürecinde bir dönüm noktası teşkil etmesi nedeniyle Kosovalı Arnavutlar tarafından ciddiye alınmış ve seçimlere katılım konusunda hassas davranmalarına sebep olmuştur.

Bununla birlikte BM Kosova Geçici Misyonu Başkanı Haekkerup'ın yönetimin seçim sonrasında, uluslararası güçten Kosova halkına transfer edilme sürecine Kosovalı Arnavutları ne de Sırları memnun edecek niteliktedir. Seçimlerin bağımsızlık anlamına gelmediğini, Kosova'nın statüsünün gelecek üç yıl içerisinde belirlenmesinin mümkün olmadığını söyleyen Haekkerup'ın açıklamalarına göre; Arnavutlar seçim sonucunda siyasi kurumları ellerinde bulundurmuş olsalar da, UNMIK, Kosova'nın yönetimi üzerinde söz sahibi olmaya devam edecek ve UNMIK, Arnavut kurumlarında alınan kararları veto etme hakkına sahip olacak. Teorik anlamda UNMIK'in hükümetin üzerinde bir otorite olarak varlığını devam ettirmesi anlamına gelen bu açıklamanın, seçimleri bağımsızlık yönünde atılacak önemli bir adım olarak değerlendiren Kosovalıları memnun etmesi mümkün değildir. Sırlar bu seçim sonrası Kosovalı Arnavutların meclisteki çoğunluğu ele geçirecekleri ve bağımsızlık ilan edecekleri endişesine kapılmışlardır. Fakat "Kosova'nın gelecekteki statüsünün 1244 no'lu kararda olduğu gibi kalacağı ve Özerk Hükümetin Geçici Kurumları tarafından değiştirilemeyeceği" ifadesine bu endişeyi yersiz kılmaktadır. 120 sandalyeden oluşan Kosova meclisinde, 120 sandalyeden 10'u Sırp azınlık ve 10'u da Arnavut olmayan diğer azınlıklar - Aşkalililer, Türkler ve Boşnaklar- için ayrılmış durumdadır. Sırlar, Sırp partilerin aldıkları oy oranında 100 sandalye içinden kazandıklarına ek olarak, otomatik olarak Kosova Parlamentosu'nda on sandalyeye daha sahip olmaktadırlar. Seçimleri beklenildiği gibi, Kosova'nın üç büyük Arnavut partisinden biri olan LDK lideri İbrahim Rugova kazanmıştır. Sonuçlara göre %45,65 oranında oy aldığı kesinleşen Rugova, bu oy oranıyla 47 sandalye elde etmiştir. Kosova Demokratik Partisi [PDK] lideri Haşim Taçi de %25,7 oranında oy alarak mecliste 26 sandalye ile Ramuş Haradinay'ın Kosova Refah İttifakı %7,83 oranında oy alarak 8 sandalye ile temsil hakkı elde etti. Sırların "Dönüş" koalisyonu ise %11,34 oranında oy alarak

kontenjan ile birlikte 22 sandalyeye sahip oldular. Seçimlere katılım %64 oranında gerçekleşmiştir. [<http://assembly.coe.int/Documents/Doc01/EDOC9290.htm>]

Ekim 2004 tarihinde gerçekleşen Kosova parlamento seçimleri ise şu şekilde sonuçlanmıştır. AGİT Seçim komisyonu tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre yüzde 45,42 oy toplayan LDK, Kosova'nın azınlıklar için 20 sandalye ayrılmış bulunan 120 sandalyelik meclisinde 47 sandalyelik teslim hakkı elde etmiştir. Haşim Taci başkanlığındaki PDK ise topladığı yüzde 28,9 oyla ikinci gelerek mecliste 30 sandalye ile 2001 seçimlerinden dört sandalye fazla kazanmıştır. Ramuş Haradinay'ın Kosova'nın Geleceği İçin İttifak'ı yüzde 8,4 oyla üçüncü sırayı alarak 9 sandalye, yeni kurulan parti ORA ise yüzde 6,23 oy toplayarak mecliste 7 sandalye, mecliste çeşitli etnik gruplardan oluşan 100 sandalyeden kalan yedisini, diğer altı Kosovalı Arnavut parti paylaşmıştır. Kosovalı Sırp temsilcilere ayrılan on sandalyeden sekizi Kosova ve Metohija için Sırp Listesine, ikisi ise Sırbistan Halk Girişimine verilmiştir. Türk partisi Kosova Demokrat Türk Partisi [KDTP], ikisi kendi toplumlarına ayrılmış sandalyeler olmak üzere toplam üç sandalye elde etmiştir. [www.setimes.com]

Kosovalı Sırp seçmenlerin seçime katılımı çok düşük seviyede kalmıştır. Sırp seçmenlerin çoğunluğu Sırbistan Başbakanı Vojislav Kostunica, diğer Belgratlı yetkililer ve Sırp Ortodoks Kilisesinin boykot çağrılarını üzerine sandığa gitmemişlerdir. [Zaman Gazetesi, 24 Ekim 2005]

4.2. Kosova AGİT Misyonu

Kosova AGİT Misyonu -The OSCE Mission in Kosovo- [OMİK], UNMİK çatısı altında 1 Temmuz 1999 tarihinde AGİT daimi konseyi tarafından kurulmuştur. Bu misyonun görevi Kosova'da demokratik kurumların ve demokratikleşmenin sağlanması konularında gelişimi sağlamak olarak belirlenmiştir.

Kurulduktan sonra OMİK, Kosova'da ilk olarak hangi konular üzerine yoğunlaşacağını belirlemiştir. Bu konular [www.osce.org/activities/];

- İnsan Hakları
- Hukuk sisteminin oluşturulması ve uygulanması

- Eyalette demokratik kurumların oluşturulması

Bu görevler UNMİK çerçevesinde AGİT tarafından belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle UNMİK kontrolünde AGİT tarafından gerçekleştirilecektir. Seçilen bu görevler yapılanma aşamasında 5 bölüm içerisinde dağıtılmıştır [ARCHER, 2003 s. 34-37];

- Kosova Polis Kurumu'nun Oluşturulması ve Eğitimi Bölümü
- Hukuk Düzeni Bölümü
- Demokratikleşme Bölümü
- İnsan Hakları Bölümü
- Medya ve Seçim Bölümü

OMİK'de, 649 uluslararası görevli hizmet vermektedir. Merkezi başkent Priştina'da olup ayrıca 5 ayrı şehir ve 19 adet yerel ofisle Kosova'da hizmet vermektedir. [www.osce.org/kosovo/]

4.2.1. Polis Kurumunun Oluşturulması ve Eğitim Bölümü

UNMİK, Haziran 1999 tarihinde barış, çatışmanın önlenmesi ve savaş sonrası hala kendi içerisinde çatışan taraflar arasındaki sosyal gelişmenin sağlanması için Kosova Polis Sisteminin oluşturulmasına karar vermiştir. Düzenlenmiş olan sivil polis sistemi iki hedef için kurulmuştur. Bunlardan biri geçici kanunun uygulanması, ikincisi ise güvenilir, tarafsız ve profesyonel Kosova polis teşkilatının hızla geliştirilmesi hedefidir. Kosova polis teşkilatının oluşturulması da OMİK'e verilmiştir. Oluşturulan bölüm ilk olarak Kosova'da düzenin sağlanması için yaklaşık olarak ilk aşamada Kosova polis okulundan mezun 1700 adet polis memurunu Kosova'nın 5 ayrı bölgesine sevk etmiştir. 1999-2002 yılları arası OMİK Kosova'da polis eğitimleri gerçekleştirmiştir. [www.osce.org/kosovo/13216.html]

2002 yılında büyük suçların oranının azalımı 2001 ile karşılaştırıldığında Kosova polisinin başarısı göze çarpacaktır. Buna göre 128 olan cinayet sayısı 68 e düşmüştür. Polise rapor edilen cinayetlerin % 85'inin sorumlularının tutuklanması ile

sonuçlandırılmıştır. 225 olan cinayete teşebbüs 2002 de 144 e düşmüştür. Adam kaçırma ise 124'den 105 e düşmüştür. [UNMİK Police Report 2002]. İnsan kaçırma ve beyaz kadın ticareti suçlarının da organize bir şekilde gerçekleştirildiği Kosova'da 1 Ocak ile 23 Mayıs 2005 tarihleri arasında bu suçu işleyen 49 kişi Kosova polisi tarafından yakalanmıştır.[BMGK UNMİK Raporu, S/2003/675 s. 4-5]

4.2.2. Hukuk Düzeni Bölümü

OMİK Hukuk düzeni bölümü Kosova'daki mahkemelere malzeme ve maddi destek sağlanması amacıyla oluşturulmuştur. Kosova hukuk kurumları 2000 yılı sonlarına doğru hazır hale getirilmiştir. Ayrıca hakim ve savcılara gerekli eğitim imkan olduğu çerçevede sağlanmıştır. Hukuk düzeni departmanı zaman içerisinde bu kurumların geliştirilmesi ve Avrupa'daki standartlara ulaşmaları için çalışmalar, seminerler düzenlemiş, hakimler, savunma avukatları ve savcılar için içerisinde yargılama sistemleri, adli makamlar, insan hakları standartları arasındaki ilişkiler konularında hakim ve savcılara bilgi verici oturumlar organize etmiştir. [www.osce.org/kosovo/13217.html]

Ayrıca, BM özel temsilcisi tarafından Ağustos 2000 tarihinde resmi olarak atanan Ombudsperson, OMİK tarafından görevlendirilmiştir. Kurumlar, Eylül 2000 tarihinde tam işlevsel olarak hazır hale gelmiştir. [www.osce.org/item/3821.html]

4.2.3. Demokratikleşme Bölümü

Demokratikleştirme bölümü, Kosova'da sivil yönetiminin geliştirilmesi, politik partilerin ve sivil toplum örgütlerinin desteklenmesi, Kosova'nın demokratik değerlerinin, kurumlarının ve yapısının güçlendirilmesi noktasına odaklanmıştır.

Demokratikleşme bölümü altında oluşturulan Sivil Yönetimi Destekleme Bölümü ise yerel yönetimlerin güçlendirilmesi görevini üstlenmiştir. Amacın gerçekleşmesi için OMİK, belediye kadrolarını eğitmek şartıyla Sivil Yönetim Enstitüsü kurmuştur. Bu kuruluş personel yönetimi, yerel demokrasinin prensipleri, insan haklarının bilincinde olma, bütçe yönetimi ve kontrolü, sivillerin katılımı konularında belediye çalışanlarına eğitim vermiştir. Ağustos 2000 de 1300 belediye çalışanı 7 bölgede eğitime tabi tutulmuştur. Bu kuruluş da UNMİK sivil yönetimine

danışmanlık ve teknik destek verme şartı ile çalışmalarına devam etmektedir. Politik Partilerin Geliştirilmesi Bölümü, kapsamlı ve gerçekçi politikalar oluşturmaları için politik partilere yardım etmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu bölüm ayrıca partilere medya ilişkileri, parti organizasyonları ve seçim propagandalarının oluşturulması konularında seminerler düzenlemiştir. Demokratikleşme Departmanı ayrıca, politik duruşu olmayan derneklerin gelişmesine de destek vermektedir. Özellikle yerel dernekler ve sivil grupların oluşturdukları yardım kuruluşlarına gerekli yardımlar sağlanmıştır. [www.osce.org/activities/13036.html]

4.2.4. İnsan Hakları Bölümü

İnsan Hakları konusunda çalışanlar Kosova'nın 5 ayrı bölgesinde çalışmaktadır. Bu kurumda çalışan görevliler birçok uluslararası partnerle beraber hareket etmektedirler. Bunlar UNHCR (United Nations High Commissioner For Refugees), IOM (International Organization for Migration) KFOR, UNMİK polisi ve belediye yönetimleridir. Bu kurumlar, insan hakları ihlallerini rapor etmekte ve bölgesel gelişmenin izlenmesi için bir bakıma yardımcı olmaktadır. [www.osce.org/kosovo/13215.html]

Kosova'da savaş sonrası birçok insan hakları ihlali gerçekleşmiştir. Fakat asıl önemli sorun UNMİK'in gerçekleştirdiği insan hakları ihlalleridir. Bunun da sebebi UNMİK'in onaylanan ve bazı durumlarda sıradan düzenlemeleri içeren Yönetmeliklerinin çoğunda yer alan "yürürlükteki her yasa ile zıt düştüğü durumlarda UNMİK Yönetmeliklerinin üstünlüğü vardır" şeklindeki ifadedir. Bu noktada Kosova mahkemelerinin uyguladıkları herhangi bir yasanın fazla bir değeri yoktur, çünkü UNMİK'in mahkeme kararının yürütülmesine izin vermemesi söz konusu olabilir. Örnek vermek gerekirse UNMİK'in doğrudan doğruya yetkisi ve denetimi altında yapılan işe alınmakla ilgili mahkeme kararını daha sonra UNMİK reddetmiştir. [KOE, İkinci Yıllık Raporu s.1-4]

4.2.5. Medya ve Seçim Bölümü

Kosova'da 28 Ekim 2000 de ilk yerel seçimler yapılmıştır. Bu seçimler ve kayıt süreci Kosovalı Sırp'lar tarafından boykot edilmiştir. Seçmenlerin kayıt işlemleri OMİK ve UNMİK tarafından oluşturulmuş olan Ortak Kayıt Çalışma Kolu (Joint Registration Task Force) tarafından gerçekleştirilmiştir. Seçimler, 400 seçim

bölgesinde 1500 seçim sandığı kurularak gerçekleştirilmiştir. Bütün sandıklarda 1500'ün üzerinde gözlemci bulunmuştur.

Merkezi Seçim Komisyonu 18 Mart 2000 de UNMİK'in 2000/21 sayılı kararıyla Kosova gerçekleşen seçimleri idare etmek için kurulmuştur. Merkezi Seçim Komisyonu, ilerleyen yıllarda yapılan diğer seçimlerde politik partilerin onayı, koalisyonlar, sivil girişimler, bağımsız ve diğer adayların kaydedilmesi işlemlerinin gerçekleştirmesinde rol almıştır. [www.unmikonline.org/regulations/2000/reg65-00.htm]

OMİK, Kosova'da medyaya yönelik ilk çalışmasını Kosova Radyo-Televizyon [KRT] kurumunun işletilmesi ve çalıştırılması için Avrupa Yayın Birliği ile olan sözleşmeyi yenileyerek gerçekleştirmiştir. Uzun yıllar günde 2 saat yayın yapan KRT, verici sisteminin yeniden yapılması sonucu günlük yayın süresini arttırmıştır. Bununla birlikte profesyonel ve bağımsız medyanın geliştirilmesi amacıyla Medya Departmanı, Sırp ve Arnavutlardan oluşan yaklaşık 500 Kosovalı gazeteciye eğitim programları düzenlemiştir. Kosova'daki azınlıklarda OMİK tarafından unutulmamış ve Kosovalı azınlıklara ait medyanın da geliştirilmesine öncelik vermiştir. Kosovalı azınlıklar için kendi medyalarını oluşturmaları konusunda da çeşitli projeler gerçekleştirmiştir. OMİK bunların yanında yayın frekansı ve lisansı konularında düzenlemelerde bulunmaktadır. OMİK tarafından yapılan bütün bu çalışmalar demokratik bir Kosova oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Daha iyi yaşam koşullarının ve bütün etnik grupların eşit haklara sahip olacağı bir Kosova oluşturmak amacıyla görev paylaşımında yukarıda değindiğimiz konularda görevler üstlenen AGİT, bu alanlarda çalışmalarını başarıyla yürütmüş ve yürütmeye devam etmektedir. Burada esas önemli olan konu tüm etnik grupların bu çalışmalardan faydalandırılmasının sağlanmasıdır. Zaten o noktada çoksesli bir Kosova oluşturulmuş olacaktır. [www.osce.org/kosovo.htm]

Genel olarak AGİT tarafından Kosova'da gerçekleştirilen bu çalışmalar AB'nin, AB'ye aday olan ülkelerden gerçekleştirilmesini istediği ölçütlerdir. Oluşturulmak istenen yapı ile amaçlanan Avrupa ile uyumlu bir Kosova'yı meydana getirmektir.

4.3. Kosova'nın Ekonomik Olarak Yeniden Yapılandırılması

Kosova'nın geri kalmışlığı tesadüf eseri değildir. Kosova eski Yugoslavya'da en az yatırım yapılan ve ihmal edilen bölge olmuştur. İlginç olan nokta şudur ki, Tito zamanında federal bütçeden Bosna, Karadağ ve Makedonya'ya oranla en çok fon Kosova'ya aktarılıyordu. Ancak federal bütçeden aktarılan fonların nasıl ve nerelere ne şekilde harcandığı belli değildir. Kosova'da ayrıca sanayileşme noktasında çeşitlenmeye gidilmemesi de sanayinin kendini geliştirememesine neden olmuştur. [KARATAY,1998: s.123-127] Şu durumda bir gerçektir ki federal hükümet en büyük sanayi yatırımlarını Slovenya, Hırvatistan ve Sırbistan'a yapmıştır. Kosova'da yapılan yatırımların en büyük kısmı metal, kimya ve elektrik sanayisine yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu sanayilerden elde edilen ürünlerin fiyatları çok düşük tutulup Yugoslavya'nın diğer bölgelerine ucuz girdi sağlanıyordu.[MALCOLM, 1999 s. 74-84] Diğer taraftan Kosova'da giderek artan nüfus yüzünden kişi başına düşen gelir de Yugoslavya'nın diğer bölgelerine oranla düşüktü. 1990 yılında da Arnavutların Sırbistan'ın getirdiği düzenlemeleri bir günlüğüne protesto etmek için toplu greve katılması çok sayıda kişinin işten kovulmasına neden olmuştur. Ayrıca Sırbistan rejimi, resmi dairelerde çalışan çok sayıda Arnavut'u o süreç içerisinde çıkarmıştır.

Sırp baskılarının diğer bir sebebi de Kosova'nın zengin madenlere sebep olmasıdır. Avrupa'da maden zenginlikleriyle meşhur olan Kosova, Tito Yugoslavya'sı döneminde; Linyit kömürü ile Yugoslavya'nın %58 rezervlerini temin etmekteydi. Kurşun ve çinko %52,2, nikel %50, gümüş %60, altın %20'dir. Bunlardan başka galyum, germanyum, talyum, demir, bakır, mangan gibi maden zenginlikleri de mevcuttur. En meşhur maden ocakları Trepça, Tregu i Vjetër (Stari Trg), Novobrdo ve Ayvali'dir. Yugoslavya'da bilinen Sırpça bir söz vardır: "Trepça radi, Beograd se gradi" (Trepça çalışıyor, Belgrat inşa ediliyor). [ARUÇI, s.15-18]

İşte bu tür sebeplerden ötürü bölgedeki Arnavut haklı göçe tabi tutulmuş, göç etmeyenler ise çeşitli baskılara maruz kalmıştır.

Bunlara ilaveten Bosna'da savaş başlayınca bölge ekonomisinin zarar görmesinin yanında Kosova ekonomisi de büyük zarara uğramıştır. Bosna savaşı

dolayısıyla uluslararası toplumun Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne uyguladığı değişik kısıtlamalar, Yugoslavya ekonomisini serbest piyasa ekonomisine geçişte büyük sıkıntılara sokmuştur. Yaşanan savaşın finansmanı da Yugoslavya'da hiper enflasyonun yaşanmasına sebep olmuştur. Yatırım azlığı yüzünde ülkenin önemli sektörlerinden olan tarım sektörü de büyük zarar görmüştür. Serbest piyasa ekonomisine geçişte aynı Rusya'da olduğu gibi devlete ait şirketlerin çoğu yönetim kadrolarında olan kişiler tarafından özelleştirme adı altında değerinin çok altında satın alınmıştır. Bu durum zamanla ekonominin mafya mensuplarının eline geçmesine neden olmuştur.

Kosovalı Arnavutlar 1990'lardan itibaren büyük bir darboğazın içerisine girmişlerdi. Bu durum Kosova'da işsiz insanların bavul ticaretine girişmelerine neden olmuştur. Özellikle bavul ticaretinde seçilen ülke Türkiye olmuştur. Ayrıca Kosova'ya Sırbistan tarafından yapılan baskılar ve Bosna'da yaşanan savaş yüzünden Arnavut gençlerinin çoğunun yurtdışına çıkmalarına neden oldu. Bu durum ilerleyen yıllarda KKO'nun maddi desteğini bu gençlerden sağlamasına neden olacaktı.

İlerleyen yıllarda bölgedeki otoritenin sağlanamaması ve yurtdışından kayıt dışı gelen bu paralar mafya örgütlerin kurulmasına neden olmuştur. Uyuşturucu kaçakçılığının da Avrupa'ya giden yolda son durağı bu karmaşık ortam dolayısıyla Kosova olmuştur. Kosova'daki ekonomik altyapının oluşturulması karşısında UNMIK'e ve diğer kuruluşlara bütün bu meselelerin çözümü için yeniden yapılandırma sürecinde büyük görevler düşmektedir.

Kosova'nın yeniden yapılandırılması ile AB sorumludur. AB Kosova'nın yeniden yapılandırılmasında 3 kuruluşla organize olmuştur:

- 1- ECHO: (European Community Humanitarian Office) : Kosovalıların acil insani yardımlarının karşılanması amacıyla oluşturulmuştur.
- 2- EAR: (The European Agency for Reconstruction) : Kosova'nın yeniden yapılandırılması, bu yeniden yapılandırmanın finans edilmesi ve yönetilmesi amacıyla kurulmuştur.

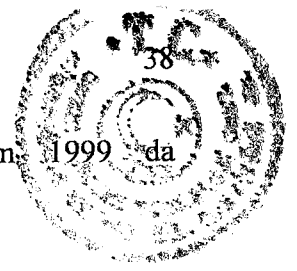
3- UNMIK'in AB Bölümü: UNMIK'e bağı olarak Kosova'daki ekonomik yapılandırmanın gerçekleştirilmesi, savaş sonrası yıkılan binaların yeniden imarı ve serbest piyasa ekonomisinin yapılandırması amacı çerçevesinde hareket etmektedir.[www.euinkosovo.org]

Dünya Bankası ile de bir program oluşturan AB, bu program çerçevesinde başlıca hedeflere ulaşmayı amaçlamıştır[www.euinkosovo.org]

- Dışa açık bir piyasa ekonomisi geliştirilmek. Burada amaçlanan Kosova'da ekonomik yapılandırmayı sağlayarak yeni işyeri ve fabrikaların kurulması ile birlikte istihdamın artırılmasıdır.
- Kamu idari yapısının oluşturulması ve bu yapıyla verimli şekilde çalışacak olan yan kuruluşların kurulması öngörülmüştür. Bunların arasında öneme en çok haiz olan konu, ekonomik canlanmanın sağlanması ve gerekli kanunların oluşturularak bu kanunların işlevlerini yerine getirecek kurumların oluşturulmasıdır.
- Etnik gruplar arasında çatışmaların sona erdirilerek normal yaşam şartlarının oluşturulmasının sağlanması.

1998 ve 1999 yıllarında Kosova'da yaşanan savaş ve Mart 1999'da başlayan ve 2,5 ay süren NATO'nun hava operasyonu Kosova'da çok büyük çapta yıkıma sebep olmuştur. Binalar, elektrik, su, kanalizasyon taşıyıcı ve diğer altyapıların bir çoğu kullanılamaz hale gelmiştir. 1999 yılı ortalarında, NATO barış güçlerini bölgeye yerleştirmeye başladığı sırada BM misyonu Kosova'da yönetimi devralarak savaşı takip eden ilk 6 ay içerisinde yardım kuruluşlarının yaptıkları yardımlarla göçmenlerin geri dönüşünü ve gıda temin edilmesini, gelecek olan kış ayında insanların hayatta kalması için diğer acil gerekli yardımların yapılmasını gerçekleştirerek üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. [TARNOFF, s. 3-6]

Kosova'nın yeniden yapılandırılması için kısa vadeli planların gerçekleştirilmesi amacıyla 2 yardım toplantısı gerçekleştirilmiştir. İlk yardım konferansı 28 Temmuz 1999 da Brüksel de toplanmıştır. Bu toplantıda kısa vadede başlıca insani yardımlar ve mültecilerin geri dönüşü üzerine odaklanılmıştır.

Yeniden yapılandırılmaya ilgili olan konferans ise 17 Kasım 1999'da gerçekleştirilmiştir.

Kosova'nın yapılandırılması için toplanan 28 Temmuz 1999 Brüksel ve 17 Kasım 1999'daki yardım konferanslarında vaat edilen yardımların kümülatif toplamı 1.543.800 Amerikan dolarıdır. Fakat bu vaat edilen paranın ancak 757 milyon doları toplanmıştır. [TARNOFF, s.6]

Yardımlar büyük oranda yeniden yapılandırma ve geliştirme alanında kullanılmıştır. Bunlar ilk adım olarak öğretmenlerin ve yeni yönetimde çalışan memurların maaşlarının dağıtılmasını içermektedir. UNMIK, bağışların teknik yardımlar, hukuk sistemini kurma, banka sistemi oluşturma, kobilere ruhsat verme ve yapılandırma, sivil ruhsat verme ve vergi toplama vb. gibi serbest piyasa ekonomisi için gerekli altyapının oluşturulması yönünde kullanmıştır.

BM ve diğer yardım kuruluşları, kısa vadede 1999-2000 yılı kış ayında dışarıda kalacak olan geri dönmüş Kosovalılara yardımlarda bulunmuşlardır. 350 bin insana kalacak yer ayarlanmış yaklaşık 60 bin acil yardım çantası hazırlanmıştır. Yiyecek dağıtımı 900 bin insana ulaşmıştır. Odun sobaları ve odun dağıtılmış, ısınma sistemleri tamir edilmiştir. [TARNOFF s.8] Bütün bu yapılanlar yardımlar sayesinde Kosova halkı kış aylarında dışarıda kalmaktan kurtarılmıştır.

Birleşmiş Milletler'in Gelişme Programı'nda yer alan verilere göre, Kosova halkının yarısından fazlası fakirlik içinde yaşamaktadır; nüfusun % 12'si ise büyük bir fakirlik içindedir. UNMIK'in en büyük problemi özelleştirmedir. Özelleştirme sürecinde ilk olarak 410 adet devlet işletmesinden 6 tanesi özelleştirilmiştir. Bu özelleştirilen kurumlar yeteri kadar üretim gerçekleştirerek ihracata başlamışlardır. Kosova bol miktarda kömür madenlerine sahiptir. Bu sayede Avrupa'ya yönelik elektrik üretimi yaparak ihracat gerçekleştirebilir. Kosova yiyecek ihtiyacının yüzde 70 ini karşılayacak geliştirilmiş tarımsal yeteneğe sahiptir. Fakat ihtiyacının büyük bir kısmını Makedonya Türkiye ve Arnavutluktan ithal etmektedir. [ARCHER, 2003 s. 37-40]

Kosova'da işsizlik oranı % 60 civarındadır. [KOE s. 3-5] Kosova'da toplam tüketimin sadece üçte biri üretilmekte geri kalan üçte ikisi ise yurtdışından ithal

edilmektedir. Kosova'nın dış ticaret açığı toplam üretim miktarını kat kat aşmaktadır. Gerçekleşen ihracatın ithalatı karşılama oranı 2003 yılı nisan ayı itibarıyla %4 civarındadır. [ASI, Newsletter, MAYIS 2003: s.21] Geri kalan fark ise uluslararası örgütler ve diaspora yoluyla dış ülkelerden alınan sermayenin transferi ile finanse edilmektedir.

Uluslararası yardımların kesilmesine rağmen Kosova ekonomisinin, 2003 yılı verilerine göre büyüme gösterdiği görülmüştür. İhracatın ihracatı karşılama oranı % 4 civarında olmasına rağmen ihracat %26'lık artış göstermiştir. 2003 yılı Mart ayında Kosova ekonomisinin geliştirilmesi amacı doğrultusunda UNMİK ile Kosova Meclisi arasında ortak çalışma grupları oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu çalışma grupları[KOSOVO OUTLOOK,2004, Mayıs 2004, s. 4-8];

- Ulusal Ticaret Politikası Geliştirme çalışma grubu
- Ekonomik Strateji ve Proje Geliştirme çalışma grubu
- Avrupalı Yatırımlar İçin Entegrasyon çalışma grubu
- Enerji Politikası çalışma grubu

Kosova'da yapılan yatırımlar ise şu alanlarda gerçekleşmiştir; Karayolu, demiryolu ve havaalanı yatırımları, temiz su ve kanalizasyon altyapı yatırımları, telekomünikasyon ve teknolojik altyapı yatırımları, enerji ve bankacılık alanındaki yatırımlar.[ARCHER, 2003:s.41-43]

Kosova'da Eylül 2003 ayı itibarıyla toplam 480 şirket kayıtlı şirket bulunmaktadır fakat bu şirketlerin ancak 130 tanesi amaç edindikleri işi yapan ve vergilerini ödeyen şirketlerdir. Diğerler şirketler ise altyapı sorunları ile karşı karşıyadır.[FOS, 2003 s.18-22]

Kosova ekonomisinin sağlam zemine oturtulamamasının sebebi olarak Kosova'nın nihai statüsünün henüz belirlenmemiş olması gösterilebilir. Yabancı sermayenin Kosova'ya yatırıma yönelmemesinde, özelleştirmede beklenen başarının sağlanamamasında gelecek konusunda var olan belirsizlik önemli rol oynamaktadır. Kosova'da ekonomik alanda başarının sağlanması bir an önce hangi şekilde sonuçlanırsa sonuçlansın statüsünün bir an önce belirlenmesine bağlıdır.

5. KOSOVA'NIN NİHAİ STATÜSÜ SORUNU

Kosova'nın statüsünün belirli olmaması Kosova sorununun çözülmesinde en büyük engeli oluşturmaktadır. UNMİK yönetimi ve KFOR askeri gücü korumasındaki Kosova için bir an önce bu belirsiz durumun çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

5.1. Statü Öncesi Standartlar

Şubat 2002 tarihinde dönemin UNMİK'in başkanı Michael Steiner, 2002 Nisan ayında BM tarafından da onaylanan "statü öncesi standartlar" prensibini ortaya atmıştır.

"Etnik köken, ırk veya din esas alınmadan herkesin korkusuzca, kin veya tehlike olmaksızın serbestçe yaşayabileceği, çalışabileceği ve seyahat edebileceği ve herkes için hoşgörünün, adaletin ve barışın olacağı bir Kosova için"

Yukarıdaki cümle 10 Aralık 2003 bir tarihinde açıklanan, Kosova için standartlar belgesinin giriş kısmında ifade edilmiştir. Bu cümle temel olarak BM'nin Kosova'daki hedeflerinin bir özetidir. Kosova'da barış ve istikrar, ancak bu cümlede geçen hedeflerin gerçekleştirilmesiyle sağlanmış olacaktır. Kosovalı yetkililerden bu belgede geçen 8 standardın sağlanması istenmiştir. Kosova'nın nihai statüsü konusundaki müzakerelerin başlatılması bu standartların gerçekleştirilmesine endekslenmiştir. Bu 8 standart ise ana başlıklar itibarıyla şöyledir [www.ktdp.org];

- Bölgede İşlevsel Demokratik Kurumların Oluşturulması,
- Kanun Hâkimiyeti (Yasaların Üstünlüğü)
- Hareket Özgürlüğü (Yaşam Özgürlüğü)
- Mültecilerin Geri Dönüşü ve Diğer Toplulukların Hakları (Azınlık Hakları)
- Serbest Ekonomisi İnşa Edilmesi
- Mülkiyet Haklarının Korunması
- Belgrat-Priştina Diyalogunun Gerçekleştirilmesi
- Kosova Koruma Gücü'nün Objektif Olmasının Sağlanması

Kosova hükümetinden gerçekleştirilmesi istenen bu standartlar, sunulan belgede daha geniş kapsamlı olarak izah edilmiştir. UNMİK, ilerleyen süreçte bu standartların gözden geçirecek ve müzakereleri başlatacaktır.

Standartlardan birisi de Arnavut olmayan diğer unsurların haklarıdır. Etnik bir kombinezon oluşturmak son gerçekleşen olaylardan sonra daha da zor hale gelmiştir. Kosova'daki etnik nefretin ortadan kaldırmaya ve etnik unsurlarında arasında bulunduğu çok uluslu bir yapı oluşturmaya çalışan UNMİK, bu konuda başarı sağlayamadığı yaşanan bu olaylardan sonra anlaşılmıştır. 17-19 Mart 2004 tarihinde meydana gelen etnik çatışmalar UNMİK'in bölgedeki etnik nefret ortadan kaldırmadığını ortaya çıkarmıştır. 17-19 Mart tarihlerindeki olaylarda birçok kilise ve azınlıklara ait olan evler yakılmış, birçok Sırp bölgeyi terk etmiştir.

Gerçekleşen bu durum UNMİK'in genel olarak bakıldığında başarısız olduğunu ortaya koymaz. Bölgedeki diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Kosova, demokratikleşme açısından diğerlerinden daha iyi durumdadır.

5.2. Nihai Statü ile İlgili Muhtemel Senaryolar

NATO bombardımanından sonra 1244 sayılı Güvenlik Konseyi kararı çerçevesinde Kosova'da oluşturulan yapının içinde barındırdığı çelişkiler, Kosova'nın geleceği konusunda uluslararası toplumun fikirlerinin netleşmediğini göstermektedir. 1244 nolu karar bir taraftan Kosova'da özerk bir yönetim kurulmasını kabul ederken, diğer taraftan Yugoslav Federal Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü garanti altına almış ve KKO'nun silahsızlandırılmasını öngörmüştür. KKO'nun silahsızlandırılmış olması ise, KFOR askerlerinin Kosova'dan çekilmesinin ardından Arnavut halkın Yugoslavya hükümetinin karşısında çaresiz kalması anlamına gelmektedir. Nihai statü belirlenirken yetkililerin düşünmesi gereken bunlar gibi bir çok engel mevcuttur.[GERASİMOV AND TEMİASHOV, 2004, s.116-118]

Kosova'nın nihai statüsü hakkında Sırbistan yetkilileri, Kosova'nın bağımsızlığının kabul edilemeyeceğini, ancak Kosovalı Arnavutlara otonomiden biraz fazlasına verilebileceğini kabul etmişlerdir. Böyle bir sonucun gerçekleştirilmesi halinde, otonom bir bölge olan Kosova'nın siyasi liderleri

Sırbistan Parlamentosu'na seçimle girebilecek, seçmenleri temsil edecek ve Arnavutçayı kullanarak Parlamento'da konuşmalar yapabileceklerdir.

Kosovalı Arnavut yetkililer ise, Kosova'nın otonomi ile birlikte Sırbistan'ın kontrolü altına giremeyeceğini ve bağımsızlıktan başka bir seçeneğin kabul edilemeyeceğini söylemektedirler. Uluslararası toplumun iki kesimin de kabul edebileceği bir çözümü bulabilmesi zor görünmektedir. Ancak gerek Avrupa, gerekse Amerikalı birçok politikacı ve analiste göre Kosova eninde sonunda bağımsız bir devlet olacaktır. Uluslararası Balkan Komisyonu'nun "Avrupa Geleceğinde Balkanlar" isimli raporunda, Kosova sorununun tek bir çözümü olarak bağımsızlık ileri sürülmüştür. Komisyon'un Başkanı Culiyo Amato'ya göre "Kosova'nın bağımsız bir devlet olacağını herkesin kabul edilmesi gerekir". Rapora göre Kosova'nın bağımsızlığı dört aşamada gerçekleştirilmelidir [MUJEZINOVIC, s.1 www.turkish weekly.net] ;

- Bu aşamada Kosova'nın Sırbistan'dan de facto olarak ayrılması öngörülmektedir. Kosova'da şu anki durum, zaten bu aşamada bulunduğunu gösterilmektedir, çünkü Sırbistan'ın Kosova üzerinde herhangi bir egemenlik hakkı bulunmamaktadır.
- Kosova'nın idaresinin hala BM'de bulunduğu bu aşamada, Kosova'ya bağımsızlık verilmesi, ama insan hakları ve azınlıkların korunmasında uluslararası toplumun yetkili kılınması öngörülmektedir.
- Bu aşamada uluslararası toplumun ve BM yönetimi altında bulunan bağımsız Kosova'nın AB üyelik müzakerelerinin başlanması öngörülmektedir.
- Son aşamada AB üyeliğine kabul edilen Kosova, bir devlet olarak işleyecek ve BM'den tüm yetkileri devralmış olacaktır.

Kosova'nın nihai statüsünün bir an önce belirlenmesi yalnız Kosovalılar değil Sırp tarafı açısından da önem arz etmektedir. Sırbistan Başkanı Vojislav Kostunica'nın " Biz Kosova'nın durumunun ne olduğunu bilemeden Sırbistan eyaletini tanımlayamıyoruz. Dünya bunu anlamak zorundadır." cümlesi Kosova'nın statüsünün Sırbistan için de bir statü sorununun var olduğuna işaret eder. Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesi sadece Kosova'ya yardım etmeyecek aynı zamanda Sırpları kendi eyaletlerinin durumunu tanımlamaları açısından yardımcı olacaktır.

Gerçekten Kosova'nın durumunun çözümü ve bölgenin geleceğinin belirlenmesi aynı zaman da AB'nin de bölgedeki istikrarı sağlamak için kendine olan sürekli ihtiyacın azalmasına ve Güneydoğu Avrupa'nın yerine yeni gündemlerle ilgilenebilmesini sağlayacaktır.[BUGAJSKI ET AL, 2003 s.3-4]

Kosova'nın gelecekteki nihai statüsü gerçekleşmesi muhtemel 4 senaryo üzerine düşünülmelidir. İlk olarak Kosova'nın eyalet olması durumudur. Bu duruma Kosovalı yetkililer razı olsa dahi halklar arasındaki nefret buna müsaade etmeyecektir. Diğer taraftan da Kosova'nın güvenliğinin sağlanması ve insan hakları konusunda Kosova'nın davranışları eyalet olunması durumunda büyük sorunlar olarak karşımıza çıkacaktır. Ayrıca gelecekte Sırbistan-Karadağ Cumhuriyetinin dağılması durumunda eyalet konumundaki Kosova yeni sorunlarla karşı karşıya gelmesi söz konusudur.

İkinci olarak Kosova'nın kantonlara ayrılması senaryosu düşünülebilir. Böyle bir düşünce Sırbistan Başbakanı Vojislav Kostunica tarafından Mart 2004 tarihinde gündeme getirilmiştir. Kostunica, İsviçre benzeri bir "kantonlaşma" veya "tarafalara bölünme" fikri UNMİK Başkanı Harri Holkeri şöyle yanıtlayarak; "BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararı uyarınca bu öneriler gündemde değil, ancak Sırp hükümetinin fikirlerini ve görüşlerini dinlemek isteriz." Kosovalılardan önce bu öneriye UNMİK 1244 sayılı karara dayanarak bir yerde reddetmiştir. [BBC, TANJUG Haber Ajansları, 08.03.2004]

Diğer bir seçenek ise Kosova'ya bağımsızlık verilmesinin kabul edilmesi halinde Sırbistan'ın Kosova'nın kuzeydoğusundaki ve Sırpların yoğun olarak yaşadığı şehirlerinin Sırbistan'a bağlanması düşüncesidir. Bu durumda Kosova topraklarının yaklaşık % 10'u Sırbistan'ın parçası olacaktır. Bu öneriye Kosovalı Arnavutlar karşı çıkmışlardır. Bölgede, km² başına en yoğun nüfus oranına sahip olan Kosova'nın (1 km²'de 200 kişi) toprak kaybetme lüksü yoktur. Böyle bir planla birlikte toprak kaybeden Kosova Hükümeti, Makedonya sınırında bulunan ve Arnavutların yoğun olarak yaşadıkları şehirleri Kosova'ya bağlanarak toprak kaybını telafi etmeye çalışabilir. Kosova'daki Sırp şehirleri alan Sırbistan'ın yaptığı gibi, Kosova Hükümeti de bu Makedonya şehirleri üzerinde egemenlik hakkının bulunduğunu ileri sürmesi ile, bölgede istikrarının bozulmasına ve etnik çatışmalara sebep olabilir. Bu sebeple uluslararası toplumun Kosova'nın toprak bütünlüğünden taviz vermeyeceği

söylenbilir.[MUJEZINOVIC, 2003 s.2]

Ayrıca Kosova'nın nihai statüsünün bağımsızlık olarak kabul edilmesi durumu ise diğer 3 senaryodan farklı olarak uluslararası sorunlara sebep olacaktır. Bağımsızlık sadece Sırp'ları değil, Arnavut azınlığa sahip diğer bölge ülkelerini de etkileyeceği için yeni sorunlara sebep olacaktır. Ayrıca bağımsız olunması durumunda Kosova'da BM ve NATO'nun varlığı devam edeceği net olarak ortadır. Ayrıca bu konuda uluslararası hukukun da değişmesine neden olacak bu durum aynı durumdaki diğer milletlerin de aynı yönde taleplerine neden olacaktır. Kosova'ya verilecek bağımsızlık Moldavya, Gürcistan, Rusya ve Çin gibi ülkelerdeki ayrılıkçı akımlar için hukuki bir dayanak olacaktır. Rusya ve Çin'in BMGK'deki veto yetkisine sahip olmaları da bağımsızlık yönünde büyük engeldir. Kosova'ya verilecek bağımsızlık ayrıca bölgede domino etkisi yapabilir. Bağımsızlık ayrıca, Güney Sırbistan ve Makedonya'daki Arnavut bölgeleri ile Bosna Hersek'deki Sırp bölgelerinde de karışıklığın çıkmasına neden olabilir. Bütün bu risklere ve sorunlara rağmen bağımsızlık diğer seçeneklerle karşılaştırıldığında en iyi seçenektir. Sırp'lara Kosova'dan vazgeçmeye etmek içinse AB ve NATO üyeliği gibi dünyanın demokratik ülkeleriyle bütünleşecekleri konusunda taahhütlerde bulunulmalıdır. Bunun dışında ise Kosova'daki Sırp azınlığın korunacağı yönünde Sırbistan'a garanti verilmelidir.

Yukarıdaki dört senaryo sadece ana hatlar itibariyle belirgin olan senaryolardır. Kosova için nihai statü ne olursa olsun sorunun çözülmesi için statüsünün bir an önce belirlenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak Kosova'nın geleceğinde belirsizlik olduğu sürece güney balkanlarda kalıcı bir istikrar ve birliktelik sağlanması mümkün olamaz.

Eğer gelecekte Kosova'nın statüsünün belirlenmemesi durumunda resmi olarak Yugoslavya'nın olarak gözüke de Gelecekte Kosova uluslararası bir bölge haline gelecektir. Bu da yeni bir uluslararası ilişkiler literatürünün ortaya çıkması demektir. Eğer böyle bir durum gerçekleşirse BM dünyanın etnik olarak sorunlu bütün bölgelerinde çatışmaların durdurulması ve barışın ve istikrarın sağlanması için Kosova'da olduğu gibi BM yönetimleri oluşturacaktır. [BUGAJSKI, 2000: s. 178 180]

6. SONUÇ

Balkan coğrafyasının tarihine bakıldığında, bölgedeki etnik unsurlar arasında sorun yaşanmamasının, büyük güçlerin bölgeye hakim oldukları dönemlere rastladığını görebiliriz. Bu tespit BM ve NATO kontrolü altındaki Kosova'da da barışın sağlanabileceğini göstermektedir. 1999 yılında gerçekleşen NATO operasyonu sonrası oluşan ortamda Kosova'nın yönetilmesi görevini BM üzerine almıştır.

Kosova'da BM tarafından gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmeye devam eden çalışmaların amacı çağdaş bir Kosova toplumunun yaratılmasıdır. Bu toplumda öne çıkması gereken özellik, dil, din ve kültür gibi öğelerden oluşan bir çoksesliliklerdir.

BM, Kosova'da barış ve istikrarı sağlama sürecinin başlarında çatışmaların diploması aracılığıyla çözülmesi yönünde hareket etmiş, yani kuvvet kullanma ilkesinden çok kuvvet kullanmama ilkesini ön planda tutmuştur. İlerleyen süreçte oluşan NATO müdahalesi sonrası ise barışın korunması ve barışın tesis edilmesi noktasında Kosova'da BM yönetimi oluşturmuştur. Bölgede barışın ve istikrarın gerçekleşmesi için oluşturulan BM yönetimi, bu görevini genel olarak başarıyla yürütmüş ve yürütmeye devam etmektedir. Fakat bu görevi esnasında multi-etnik yani çoksesli bir Kosova oluşturulması hedefini ise sağlanamamıştır. Kosova'daki Sırp nüfusun ve azınlıkların, gerekli düzenlemelerin ve çıkarılan yasaların yapılmasına rağmen demokratik haklarını kullanmaları sağlanamamıştır. Sırpların seçimleri protesto etmelerinin engellenememesi, azınlık olan Türk toplumunun azınlık haklarında ve yasalarda yer almasına rağmen dillerinin Kosova'da 4. dil olarak kullanabilmeleri ortamının sağlanamaması en başta gelen uygulama hataları olarak değerlendirilebilir. Demokratikleşmenin gerçekleştirilmesinde başarılı olarak nitelendirilecek bir grafik yakalandığını, diğer topluluklara tanınan hakların uygulamadaki yetersizliğini dikkate almazsak genel olarak söyleyebiliriz.

Eğer Balkanlarda istikrar sağlanması isteniyorsa bu istikrarı sağlama görevi sadece BM'ye yüklenmemelidir. Bölgedeki istikrar öncelikle AB'nin de işine gelecektir. AB kanayan yara durumundaki Balkanlarda kalıcı çözümler üretmek ve bunları uygulamaya geçirmek zorundadır.

Türkiye için bölgedeki istikrarlı bir yapı her zaman avantajına olacaktır. Bölge Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı durumundadır. Bosna-Hersek'den sonra bölgede ikinci bir Müslüman ülkenin varlığı ülkemiz açısından önemli bir durumdur. Kosova'nın büyük oranda Müslüman nüfusa sahip olması ve Kosova lideri İbrahim Rugova'nın Katolik Hıristiyan olması da ayrıca Ortodoks kimliğe sahip Sırbistan-Karadağ Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki dini açıdan oluşacak olan bir ittifak ilişkisi halinde, Türkiye'nin çıkarına olacaktır. İbrahim Rugova sayesinde bağımsızlık yolunda Katolik dünyasının desteğini alabilecek olan Kosova, Müslüman kimliği ile de Türkiye'nin desteğini ve Müslüman ülkelerin desteğini alabilecektir.

Türkiye'nin Avrupa ile olan karayolu ulaşımında da Kosova'nın bağımsız olması, büyük tır filosuna sahip Türkiye'nin avantajına olacaktır.

Genel olarak bakıldığında bağımsız Kosova fikri, Türkiye'nin üzerine oynaması gereken stratejik amaç olmalıdır.

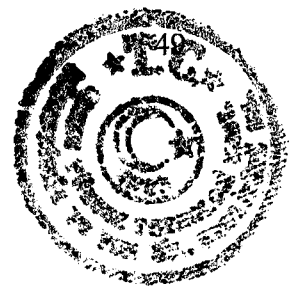
KAYNAKLAR

1. ABRAHAM, Fred, Self-Determination Conflict Profile Kosovo 2003, www.fpif.org
2. ARAL, Berdal, Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı, Ankara Siyasal Kitapevi, 1999
3. ARCHER, Sarah E. "Kosova: Present and Future" November - December 2003 Military Review.
4. ARİBOĞAN, Deniz Ülke, "Uluslararası Hukuk Açısından Uluslararası Organizasyonlar Ve İnsan Haklarının Korunması", BM ÖZEL İlkbahar 2002 Cilt: 8 Sayı:1
5. ARUÇI , Dr. Muhammed, "Tek Çıkar Yol Bağımsız Kosova'dır." Altınoluk Dergisi 159. Sayı
6. ASI Newsletter, MAYIS 2003 S.06 s.21
7. BOZKURT, Enver "BM Sisteminde Kuvvet Kullanımı", Nobel Yayınları, Ankara, Ocak 2003
8. BUGAJSKİ, Janusz, "Balkan in Depence?" The Washington Quarterly, Autumn, 2000
9. BUGAJSKİ , Janusz, HİTCHNER, R. Bruce, and WILLIAMS, Paul, "Achieving a Final Status Settlement for Kosovo" Center for Strategic and International Studies Mart, 2003.
10. CHOLLET, Derek, ORR Robert, "Günü Yakalamak: Birleşmiş Milletlerde Başarının Geri Kazanılması" BM ÖZEL İlkbahar 2002 Cilt: 8 Sayı:1
11. DJUKIÇ, Milan, "Serbia To Built New Danube Rail And Road Bridge" New Europe (18-24 october 1999]
12. FOS, Jurgen, "Piyasa Ekonomisinin Kalkınması" BÜLTEN Eylül 2003
13. GÜN, Ö.Rengin, "Örgütlenme İlkeleri ve Örgüt Yönetimi Perspektifinden BM'nin Analizi" BM ÖZEL İlkbahar 2002 Cilt: 8 Sayı:1
14. GERASİMOV Ia, TEMİASHOV A., "Kosovo: Five Years Later International Affairs: A Russian Journal of World Politics, Diplomacy & International Relations; 2004, Vol. 50 Issue 3, p114, 7p
15. KARATAY, Osman, "Kosova Kanlı Ova", İstanbul İz Yayıncılık, 1998

16. KESKİN, Funda, “ BM ve Kuvvet Kullanma” BM Özel İlkbahar 2002, cilt:8, sayı:1
17. KOCAOĞLU, Mehmet. “Bosnalı Müslümanların Acısı,” Avrasya Dosyası, c.3, sayı 3(Yaz 1996).
18. MALCOLM, Noel, “Kosova Balkanları Anlamak İçin” çev: ARIKAN,Özden İstanbul Sabah Kitapları,1999
19. Milliyet Gazetesi 10 Haziran 1999
20. MİNİH, T. Vo “Shouldered Aside in Kosovo, Un Rethinks Global Role” Christian Science Monitor, 6/18/99, Vol. 91 Issue 142, p7, 1p
20. POULTON, Hugh, “Balkanlar Çatışan Azınlıklar: Çatışan Devletler”, İstanbul Sarmal Yayınevi,1993
21. ROMET, Sabrina Petro. “War in the Balkans,” Foreign Affairs, Vol.71.(Fall 1992)
22. SOYSAL, İsmail , “Günümüzde Balkanlar ve Türkiye’nin Tutumu (1969-1992),” Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncelemeleri Vakfı, 1993.
23. SÖNMEZOĞLU, Faruk, “Türk Dış Politikasının Analizi” İstanbul, Der Yayınları, 1994
24. TARNOFF, Curt, “Kosova: Reconstructions and Development Asistance, April 2001
25. TÜRKOĞLU, Emir, “Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği” Balkan Diplomasisi ASAM Yayınları, Ankara, 2001
26. ÜNAL, Hasan, “Balkanlardaki Son Askerî ve Siyasî Durum” Yeni Türkiye, 1995, No.3
27. ÜNAL, Hasan, “Kosovo’da Savaş ve Barış”, Gündem, 1999
28. MUJEZİNOVİC, Mirzet, “Kosova’nın Bağımsızlığı: Balkanlarda İstikrar Unsuru” www.turkishweekly.net
29. Williams M.C., International Affairs, April 1999, vol. 75, no. 2
30. YANNİS, Alexandars, “The UN as Gloabl Governance in Kosova Global Governance, Jan-Mar 2004, Vol. 10 Issue 1, p67, 15p
31. BMGK UNMİK Raporu, S/2003/675
32. BBC, TANJUG Haber Ajansları, 08/03/2004
33. KOSOVO REPORT #4 “Early Warning System” May-August 2003
35. Kosova Ombudsman.Enstitüsü, İkinci Yıllık Raporu 2001-2002
36. KOSOVO OUTLOOK 2004, Mayıs 2004

37. UNMIK POLICE REPORT, 2002
38. www.osce.org
39. www.euinkosovo.org
40. www.nato.int/kosovo
41. www.setimes.com/docu/a990609a.html
- 42.. www.ktdp.org
43. www.un.org
44. www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm
45. www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm
46. www.nato.int/kosova/docu/a990609a.htm
47. www.parlament.sr.gov.yu/english/Acts.htm
48. www.un.org/millennium/sg/report
49. www.un.org/Depts/dpko/dpko/timeline/
50. www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti.htm
51. www.un.org/terrorism/sc.htm
52. www.un.org.tr/unic_tur/sss_baris_gucu.htm
53. www.balkanpeace.org
54. www.osmanli700.gen.tr
55. www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/art1.html
56. www.nato.int/docu/review/2004/issue1/turkish/art1.html
57. www.unmikonline.org/regulations/2000/reg65-00.htm
58. www.osce.org/activities/13036.html
59. www.osce.org/kosovo/13217.html
60. www.osce.org/item/3821.htm
61. <http://assembly.coe.int/Documents/Doc01/EDOC9290.htm>
62. <http://www.humanrights.uio.no/Kosovo.html>
63. www.osce.org/kosovo/13216.html
64. www.osce.org/item/3821.html
65. www.fair.org/press-releases/kosovo-solution.html
66. www.un.org/peace/kosovo/98sc1203.htm
67. www.osce.org/activities/13036.html
68. www.osce.org/kosovo.htm

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Muş-Bulanık'da Rüstem ve Şenay ŞAHİN çiftinin ortanca oğlu olarak dünya gelmiştir. İlkokulu 1987 yılında Bursa Başaran ilkokulundan, lise eğitimini ise Bursa Cumhuriyet Lisesi'nde 1994 yılında tamamlamıştır. Üniversite eğitimini 2001 yılında Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır. Aynı yıl Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2003 yılında Yüksek Lisans tez çalışmasına başladı. Yabancı dili İngilizcedir. Ayrıca orta derecede Osmanlıca bilmektedir. Halen özel sektörde İthalat-İhracat konusunda Gümrük Müşavir Yardımcısı olarak çalışmaktadır.

EKLER

EK.1

KOSOVA için STANDARTLAR

“Etnik köken, ırk veya din esas alınmadan herkesin korkusuzca, kin veya tehlike olmaksızın serbestçe yaşayabileceği, çalışabileceği ve seyahat edebileceği ve herkes için hoşgörünün, adaletin ve barışın olacağı bir Kosova için”

Priştine’de Sunuldu, 10 Aralık 2003

KOSOVA için STANDARTLAR

I. İşlevsel Demokratik Kurumlar

Özyönetim Geçici Kurumları (ÖGK) özgürce, adil ve demokratik yollarla seçilmelidir. ÖGK, 1244 Sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı ve Anayasal Çerçeve ile uyum içerisinde tarafsız, şeffaf ve güvenilir bir şekilde idari görevlerini yerine getirmelidir. Kosova toplulukların tümünün çıkar ve ihtiyaçları, yönetimin her kurum ve bölümlerinde eksiksiz ve adil olarak temsil edilmelidir. Bu topluluklar idarede tümüyle etkin olmalıdırlar. ÖGK kanun ve işlevleri Avrupa standartlarına yönelik olmalıdır. Kosova bölgesi içerisinde Kosova insanının hepsine ÖGK hizmetler sunabilmeli; paralel yapılanmalar ortadan kaldırılmalıdır.

Seçimler

- Seçimler düzenli, şeffaf, özgür ve adil olup uluslararası standartlara uygun ve tüm topluluk ve etnik grupların eksiksiz ve huzurlu katılımını sağlamalı;
- Bölge-içi yerinden edinmiş kişiler ve mülteciler Kosova seçim sistemine tamamen dahil olmalı ve oy kullanabilmeleri kolaylaştırılmalıdır;
- Seçimler bağımsız, temsiliyeti olan ve çok-etnikli Merkez Seçim Kurulu tarafından yönetilmeli;
- Seçimlerde birçok demokratik siyasi parti mücadele vermeli;
- Siyasi parti çalışma ve mali durumlarını gözetleyen geniş bir yasal çerçeve kabul edilip yürürlüğe konmalı;

Özyönetim Geçici Kurumları (ÖGK)

- Kanunlara uygunluk içerisinde tüm topluluklar ÖGK’nın her düzeyinde orantılı

olarak temsil edilmelidir. ÖGK ve yerel belediye idareleri alenen, güvenilir ve demokratik yollarla kararlar alıp yasama yapmalılar;

- Bütün idari kurumlarda resmi dillerin hepsine saygı duyulmalıdır;
- Kosova'da var olan topluluklara yönelik ayrımcılık olmadan ÖGK ve belediyeler sağlık hizmetleri, kamu hizmet kuruluşları ve eğitim gibi bütün temel kamu hizmetlerini sağlamalı;
- Sivil devlet memurları profesyonel, bağımsız ve güvenilir olup Kosova'da var olan topluluk üyelerini barındırmalı ve önemli ölçüde kadın oranına sahip olmalı;
- Tüm topluluklar kamu kurum iş imkânlarından faydalanabilmeli;
- Açık ve güvenilir yönetim temin etmek amacıyla çalışma kural ve uygulamaları mevcut olmalı; Ombudsman tavsiyeleri yüksek değer içermeli;
- Kosova Konsolide Bütçesi, Meclis, Bakanlıklar ve Belediyelerin düzenli ve bağımsız denetimleri;
- Görevi kötüye kullanma suçlamaları titizlikle araştırılmalı, dolandırıcılık veya rüşvet alma davranışlarından sorumlu olan seçimle getirilmiş görevli ve devlet memurları etkili şekilde disiplin edilmeli;

3

- Mecliste önerilen yasamalar, Meclis tarafından onaylanmadan önce Topluluklar Hak ve Çıkarları Meclis Komisyonu tarafından gözden geçirilip belirginleştirilmeli;
- Bölgede kadınların eşit veya bunu aşan derecede katılımını sağlayacak ve ÖGK siyaset ve yasamalarında kadın haklarını eksiksiz yansıtacak düzeyde ÖGK'nın her yerinde kadın katılımını sağlamak;
- İşlevsel yerel yönetim yapıları yaratmak amaçlı, Avrupa Konseyi merkezleşmeden uzaklaşma önerileri incelenip göz önünde bulundurulmalı;
- Hizmet sağlama paralel yapılanmalar ortadan kaldırılmalı veya ÖGK yapılarıyla bütünleşmeli;

Medya ve Sivil Toplum

- Kosova içerisinde tüm topluluklara bilgi edinme imkânını sağlayacak büyük ölçüde özel, bağımsız basın ve yayın medya kuruluşları bulunmalı;
- Avrupa standartlarına doğru ilerleyen, ayrımcılık yapmadan ve değerlere uygun olarak çalıştırabilen bağımsız ve etkili medya düzenleme kurulu mevcut olmalı;
- Nefret içerikli konuşmalar veya herhangi bir kışkırtma siyasi parti liderleri, medya düzenleme kurulu ve medya yorumcuları tarafından kınanmalıdır;
- Ulusal medya kaynak ve ürünleri tüm etnik topluluklara tam ve orantılı olarak

bölüştürülmeli;

- Sivil Toplum Örgütleri, özellikle azınlıkları temsil edenler, kanunlar çerçevesinde serbestçe çalışabilmeli ve bireylerin katılımı herhangi bir ayrımcılık olmadan serbest olmalı;

II. Kanun Hakimiyeti

Avrupa standartlarına uyum içerisinde kusursuz yasal çerçeve ve kanun uygulaması bulunmalı. Polis, adli ve cezai sistem bağımsız hareket edip insan haklarına tamamiyle

saygı duymalı. Adaletten eşitçe faydalanma mevcut olup hiç kimse kanundan üstün olmamalı: suçlular için cezadan muaf olma hakkı olmamalı. Etnik-kaynaklı suç ve de ekonomik ve mali suçlarla mücadele edecek sağlam önlemler alınmalıdır.

Adaletten Eşit Faydalanma Hakkı

- Kurban veya suç işleyenlerin etnik kökeni ne olursa olsun, suçların tamamı titizlikle araştırılmalı;
- Kurban veya suçluların etnik kökenleri esas alınmadan, suç işleyenlere sürekli ve etkili dava ve mahkûmiyetin var olması;
- En ciddi cinayet ve azınlıklara karşı yapılan saldırıları çözümlenmekte kayda değer ilerlemeler sağlanmalı;
- Şahitler, tehdit ve cezalandırılmaktan etkin şekilde korunmalı;
- Bütün topluluk mensuplarına yapılan şiddet suçlarına açıklık getirme oranı aşağı yukarı eşdeğerde olmalı;

4

- Yargıç, savcı, avukat, polis ve ceza uygulayıcıların görevi kötüye kullanmaları rutin olarak araştırılmalı ve gereken şekillerde cezalandırılmalı;
- Tüm Kosova topluluklarını temsil eden Barolar Birliği temsilcisi dahil olmak üzere yargıç, savcı, avukat ve diğer polis ve ceza sistem çalışanları için profesyonel Çalışma Kuralları olmalı;
- Disiplin uygulamalarına katılan bireyleri cezalandırıcı hareketler nadir olmalı ve bu bireyler gerekli şekilde korunmalı;
- Tüm topluluklar yargıç ve savcılar içerisinde, Kosova Polis Hizmetleri (KPH) ile Kosova Cezalandırma Hizmetlerinde (KCH) eksiksiz ve adil olarak temsil edilmeli;
- Kurumlar; polis, yargıç, avukat ve ceza uygulama idarecilerini eğitmek ve

yetiştirmek için alışmalılar;

- Tüm Kosova toplulukları mensuplarının ulaşabilecekleri medeni kanun içerisinde etkili ve tarafsız adalet sisteminin olması gerek;
- Geciktirilmiş medeni kanun davaları gittikçe azalmalı;
- Medeni kanunla ilgili hükümler uygulanmalı, mahkeme yürütme görevlileri işlevsel olup mahkeme para cezaları düzenli denmeli;
- Avrupa standartlarıyla olabildiğince uyum içerisine getirmek amaçlı medeni kanundaki yasamalar gözden geçirilip geliştirilmeli;
- Medeni uyuşmazlıkları üzümlerle amaçlı mahkemeye başvuru alternatifleri hızlıca geliştirilip etkili şekilde kullanılmalı;
- Kurbanlara önüne geçebilme eğitimleri ve yasal ve sosyal hizmet şartlar dahil edilip, kadın ve çocuklara karşı şiddeti, insan ticaretini ve diğerk istismar biçimlerini yok etmeye yönelik etkili bir çalışma mevcut olmalı;

şahısların kanundan üstün olmamaları

- Etnikler arası nefret ve korku yaradan özellikle şiddet içerikli tüm suçlar titizlikle araştırılıp zme ulaştırılmalı ve suçlular adalet önüne çıkartılıp cezalandırılmalı;
- Organize suç olayları, insan ticareti, aşırıcılığık kaçan suçlar, terörizm ve ekonomik suçlar özenle araştırılıp yerel yargıç ve savcılar aleyhlerinde etkili olarak dava açıp yargılmalılar. zm getirilmemiş aşırıcılığık kaçan veya terörizm suçlar yüzdesi gittikçe azalmalı;
- Yargıç, savcı, polis Kosova Polis Hizmetleri memurlarına ve şahitlere yapılan saldırı sulularına yerel mahkemelerde adil yargılanmalı ve gereken şekilde mahkm edilmeliler;
- şüpheli ve mahkumların nakil, iade ve yargılamalar süreçlerinde ortak hukuki yardımlar dahil olarak polis ve adli yetkililere yönelik bölgesel ve uluslararası işbirliğı mekanizmaları işlevsel olmalı;
- Suçluları tutuklanmak ve şahitlere ve bilgi tedarik etme dahil olup Eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Suç Mahkemesi (YUSM) ile tam bir işbirliğı sürmeli;
- YUSM'nde dava açılmayan savaş suçlarına Kosova'da adil davalar yürütülmeli;

5

Ekonomik ve Mali Suçlar

- Yasadışı yollarla elde edilen varlıklara el koymalar dahil olarak kamu ve özel

sektörlerdeki ekonomik suçların üstesinden gelmeye yönelik AB standartlarına uygun etkili yasal, mali ve idari mekanizmaların çalışır olmaları;

- Özellikle çıkar uyuşmazlıklarını ilgilendiren ahlaklı idare yöntemleri hakkında, kamu sektör çalışanlarının çok büyük bir kısmı içerisinde belirgin bir anlayış bulunmalı;
- Uygun araştırma mekanizmaları kurulup etkili olarak çalışmalı;
- Kara para aklama yasaları etkili şekilde uygulanmalı ve şüpheli mali işlemlerin rapor edilmeleri çalışır olmaları;

III. Hareket Özgürlüğü

Kosova'daki insanların tamamı etnik köken esas alınmadan tehdit veya saldırı korkusu,

taciz veya göz korkutmalar olmadan serbestçe hareket edip, çalışıp yaşamalılar.

Kamuya

ait yerler de dahil Kosova'nın her yerinde kendi dillerini serbest olarak kullanıp, iş imkânlarına, alışverişe, kamu ve sosyal hizmetlere ve kamu hizmet kuruluşlarına engelsiz

ulaşma olanaklarına sahip olmalılar.

Hareket Özgürlüğü

- Dini ayinlere katılım ve benzeri yerlere ulaşmalar dahil olmak üzere, tüm topluluklar serbest olarak sosyal, kültürel ve dini ifadeleri kullanma hakkına sahip olmalılar;
- Asker ve polis eşliğine gerek kalınmayıp etnik topluluklar mensupları serbest olarak özel ve kamu taşımacılığını kullanabilmeliler;
- Önemli tehlikeler olmadan kamu çalışanı olan azınlık mensupları çoğunluk topluluk içerisinde çalışabilmeli;
- Özellikle azınlıkların hareketleriyle bağdaşabilecek suçlar (taşlama olayları gibi) önemli ölçüde azalıp çok nadir olmalı;
- Etnik topluluklara ve onun mensuplarına karşı yapılan şiddet davranışlarını, siyasi liderler aksatmadan kınayıp karşı tavır almalılar;

Dilin serbest kullanımı

- Meclis ve komisyon toplantıları resmi dillerin hepsinde yapılmalı;
- Belediye ve bakanlıklar belgeleri zamanında bütün resmi dillere tercüme edilmeli;
- Şahsi belgeler şahısa özgü dilde verilmeli;
- Belediye ve bakanlıklar binalarının iç ve dış yerlerinde resmi işaret yazıları tüm

resmi dillerde belirtilmeli;

- Sokak, şehir, kasaba, köy, yol ve kamu yer isimleri Arnavutça, Sırpça ve o yerde yaşayan sayıca yeterli büyüklükteki topluluk dillerinde belirtilmeli;

6

- Tüm resmi belgelerin tercümeleri ve resmi toplantıların hepsinde konu ile ilgili tüm topluluk dillerinde açıklamalar dahil olarak belediye ve bakanlıkların azınlıklara yeteri derecede tercüme ve açıklama hizmetlerini sunmalı;

IV. Kalıcı Dönüş ve Topluluklar ve Mensuplarının Hakları

Tüm azınlık mensupları Kosova'nın ekonomik, siyasi ve sosyal hayatında eksiksiz yer

alabilmeli ve etnik kökenlerine bağlı olarak güvenlik ve iyi niyetlerine karşın tehdit görmemeliler. Kosova'ya geri dönme isteği olan tüm mülteci ve yerinden edinmiş kişiler,

bunu güven ve saygınlık içerisinde yapmalı.

Haklar

- Avrupa standartlarına uygun olarak Kosova kanunları geniş alanda insan haklarının ve topluluklar ve onun mensupları haklarının korunmasını temin etmeliler;
- ÖGK içerisinde azınlık haklarıyla uyumu sağlayacak ve insan ve topluluk hak ihlallerine karşılık verecek geniş ve etkili bir yapı mevcut olmalı;
- Belediyeler içerisinde insan ve topluluk haklarını korumaya yönelik var olan mekanizmalar (Belediye Topluluklar Dairesi, Belediye Meclis Topluluklar ve Arabuluculuk Komisyonları) yeteri derecede kaynak ve personele sahip olup etkili bir şekilde çalışmalar yürütmeliler;
- Avrupa Konseyinin uygulama süreci içerisinde bulunduğu Ulusal Azınlıkları Koruma Konvansiyon Çerçevesine katılıp eksiksiz olarak bu süreçten çıkan tavsiyeleri uygulamalı;
- Belediye ve bakanlıklar kaynaklarının tüm toplulukla adil dağılımı olmalı;
- Eğitim programının hoşgörü ve tüm toplulukların Kosova tarihine katkısına saygı duymayı cesaretlendirmesi;

Geri Dönüş

- Kentlere geri dönüşün artması, dönüşün genel olarak hızlanması ve karşılanmayan geri dönüş ihtiyaçların hızlıca azalması dahil olarak kalıcı geri dönüşün olduğu belediyeler sayılarının artması;

- Hareket özgürlüğünü esas alan ayrımcılık ve sınırlamalar olmadan Kosova'ya geri dönenler ekonomi ve iş pazarına katılabilme imkânına sahip olmalı;
- Halkın diğer kısmına eşit düzeyde geri dönenlere de sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler, eğitim ve kamu hizmetleri mevcut olmalı;
- Nüfusa bir bütün olarak tehdit etmeyen şiddet geri dönenlere de mevcut olmayıp polis ve adli sistem ayrımcılık yapmadan kurbanın etnik kökenini esas almayıp onlara işlenen suçlara karşı anında yanıt vermeli;
- Belediyeler ve bakanlıklar Avrupa standartlarına uygun bir şekilde tüm toplulukların geri dönüşlerine sorumluluk taşıyabilmeliler;
- Geri dönüş projelerini ve küçük toplulukları destek fonları Kosova Konsolide Bütçesi tarafından tahsis edilmeliler;

7

- Çoğunluk topluluğu liderlerinin ve kamu bilgilendirme araçlarının geri dönüş sürecine açık destekleri ve ÖGK destekli eğitim çabaları, çoğunluk topluluğu arasında hoşgörü ve geri dönüş hakkına destek ortamı yaratılmalı;
- ÖGK geri dönüş destekleri, mali yardımlar dahil olmakla beraber, tüm topluluklara adil olarak dağıtımı yapılmalı;

V. Ekonomi

Kalıcı, rekabete dayalı pazar ekonomisine yönelik yasal çerçeve mevcut ve uygulanmalı.

En temel şartlar yasal ve kurumsal olan ve hiçbir birey veya şirkete karşı ayrımcılık yapmadan hareket eden; idari görevlileri ve özel sektörü güvenilir olmasına olanak sağlama etkisine sahip düzenleme sistemi; idarenin temel görevlerini kalıcı kılan vergi

idaresi ve temel hizmetleri sağlayacak ve yatırımlara yardım edecek altyapı bulunmalı.

Amaç, Kosova'yı Avrupa standartlarını kazanmaya ilerletmek olmalı.

- Temel olan ekonomik yasamalar mevcut ve uygulanmaya konmalı;
- İlgili idari kurum ve hizmetler işlevsel olmalı;
- Bütçe süreci çalışıp tüm yasal gereksinimleri karşılamalı;
- Toplam yerli üretim, enflasyon, ticaret ve işsizlik dahil olmakla birlikte ekonomik istatistikler mevcut ve düzenli olarak yayınlanmalı;
- Özelleştirme ve Devlet Şirketlerinin tasfiyeleri iyice ilerlemiş duruma gelmeli;
- Belediye Yetkilileri ve konu ile ilgili idari yapılar düzgün ve güvenilir olan

sahiplik hak aktarmalarını desteklemeliler;

- Kamu Şirketlerinin yeniden yapılandırılmaları, bağımsız denetleme organlarına bağlı olarak ilerlemeli ve ÖGK tarafından desteklenmelidir;
- Ticari bankacılık, sigorta ve emeklilik düzenlemeleri üzerinde denetim güvenilir ve etkili olmalı;
- Kosova genelinde verilen KEK, PTK ve su hizmetlerinin %100 faturalandırılması ve toplanması yaklaşımı en azından komsuların düzeyinde olmalı;
- Vergi geliri yinelenen bütçeye birikim sağlamak ve kamu yatırımlarında payını artırmalıdır;
- Vergi uyum göstergeleri büyük ölçüde gelişmeli;
- Gelir elde etme üzerinde siyasi gücün etkisi olmamalı;

VI. Emlak Hakları

Emlak haklarının adil uygulanması geri dönüşü teşvik etmeli ve tüm etnik toplulukların

eşit muamele görmelerini esas unsur olarak içermeli. Bu, etkili yasama mevcudiyetinin;

etkili mülk anlaşmazlık çözüm mekanizmalarının; barınma yerleri, ticari ve tarım alanları

hak sahiplerinin kendi mülkiyeti üzerine etkili sahiplik barındırmalarının ve doğru olan

devir, yük ve emlak kayıt sisteminin ve de baskılı emlak satım engellerinin var

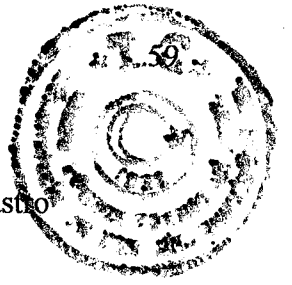
olmasını

gerektirmeli.

8 Emlak Hakları

- Avrupa standartlarına uygun yasa sisteminin mevcudiyeti;
- Yasadışı sakinler emlak içinden tahliyeleri ve mülkün hak sahiplerine iadeleri;
- Avrupa mahkeme sistemleriyle karşılaştırılabilir oranda Belediye Mahkemelerinin azınlıklara karşı ayrımcılık yapmadan mülkiyet davalarını çözümlenmeleri;
- Polisin bu kararları eksiksiz ve ayrımcılık yapmadan uygulaması;
- Konut ve Emlak Müdürlüğü ve Konut ve Emlak Davaları Komisyonu geciken davalarına etkili şekilde çözüm getirmesi;
- Tarım ve ticari mülkleri üzerinde anlaşmazlıkları önleyecek etkili sistemin

mevcudiyeti;

- Emlak hakları sicil dairesinin kurulması ve çalışması ve belediye kadastro incelemelerinin tamamlanması;
- Azınlık toplulukları ve diğer yoksul grupların resmi olmayan ve eskiden kurdukları barınma yerlerinden Belediye yetkililerinin kanunsuz ve haksız kamu alanlarını kazanma girişimlerini durdurması;
- Korunmasız azınlık gruplarının resmi olmayan yerleşimlerinin yasallaştırılmaları ve düzenlenmeleri;

Kültür Mirasın Korunması

- Kosova'nın tüm etnik, dini ve dil toplulukların ortak mirası olarak Kosova mirasına saygı gösterilmeli;
- Avrupa standartlarına uygun olarak, ÖGK yardımları ile tüm topluluklar onlara önemli olan kültürel, tarihi ve dini miras yerlerini muhafaza etmek, bakımını yapma ve koruma hakkına sahip olmalı;
- Herhangi bir topluluğun ait kültür mirasına yönelik ne ayrımcılık ne de öncelik davranışları olmamalı;

VII. Diyalog

Pratik meseleler üzerine ÖGK ve onların Belgrad'taki eşdeğer otoriteleri arasında yapıcı

ve devamlı diyalog bulunmalı. Kosova'nın bölge ile işbirliği gelişmiş olmalı.

Belgrad – Priştine Diyalogu

- Düzenli çalışma grup toplantıları devam etmelidir (ilk başta dört: kayıp kişiler, geri dönüş, enerji ve taşımacılık ve iletişim) ve tüm çalışma grupları çok-etnikli olmalı;
- Toplantılar yapıcı işbirliği ortamında gerçekleşip prosedür kurallarına saygı duyarak uluslararası uzmanlıktan faydalanılmalıdır;
- Ortak kaygılarla alakalı pratik meseleler üzerine çözümlerde çalışma grupları gelişme göstermeliler;

9

Bölgesel

- Hareket özgürlüğü (sınır geçişleri dahil), ticaret ve ekonomi, polis ve adalet, kamu idaresi ve bölgesel parlamenter değiş tokuş alanlarında ileri düzeyde işbirliği sağlamak amaçlı çalışma düzenlemeleri yapılmış durumda olmalı;
- Bölgede istikrar sağlamak amaçlı ikili ve çok yönlü düzenlemelerde katılım var

olmalı;

VIII. Kosova Koruma Güçleri

Anayasal Çerçeve de belirtildiği gibi, “Kosova’da olağanüstü durumlarda kanun güvenliği

için felaketlerde acil yanıt ve insani yardım görevlerini yerine getiren olağanüstü durum

sivil örgütü” olan Kosova Koruma Güçleri (KKG) eksiksiz olarak görevini yerine getirmelidir. KKG belirgin, sorumlu, eğitilmiş ve profesyonel tarzda çalışmakta ve tüm

Kosova halkının temsilcisi olmalıdır. KKG disiplini uygulamak yeteneğine sahip ve tamamen açık ve net bir şekilde finanse edilmelidir.

- KKG, kanun hükümlerine tamamen uyum içerisinde görevini yerine getirmelidir;
- Tüm Kosova toplulukları ayrımcılığa maruz kalmadan KKG’da tümüyle ve adil olarak temsil edilmeliler;
- Finansman açık ve net olup bağımsız kurullar tarafından denetlenmelidir;
- KKG üs sayıları üçte biri kadar; birlik büyüklüğü de aktif 3,052 ve yedek olan 2,000 üyeye azaltılmış olmalı;
- Sıkı çalışan Disiplin Kuralları ve İcra Teftiş Sistemi tarafından görevi kötüye kullanmalar cezalandırılmalı;
- Etnik azınlıkları üyeliğe almaya yönelik, KKG etraflı kampanyada yer almalı,
- KKG yeniden inşaat faaliyetlerinde etnik azınlık topluluklarına yönelik orantılı pay vermeli;
- Aktif ve yedek üyelere yönelik Hizmet Kanunu Şartları kabul edilip uygulanmalı.